

Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2008/09:158 Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna. Tillsammans med propositionen behandlas även 26 motionsyrkanden som väckts dels under allmänna motionstiden hösten 2008, dels med anledning av den behandlade propositionen.

I propositionen föreslås en ny lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Den nya lagen innehåller bl.a. bestämmelser om utvidgning av förvaltningsområdena för finska och samiska, om rätt att använda finska, meänkieli och samiska hos myndigheter och domstolar samt om uppföljning av lagen. Den nya lagen föreslås ersätta lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar, som därmed upphör att gälla. Vidare föreslås i propositionen ändringar i sametingslagen (1992:1433) och socialtjänstlagen (2001:453). Den nya lagen och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2010. Utöver detta innehåller propositionen ett flertal åtgärder i regeringens samlade strategi för minoritetspolitik.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag till lagstiftning och avstyrker samtliga motioner. Betänkandet innehåller 8 reservationer (s, v, mp).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning	5
Bakgrund	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	6
Utskottets överväganden	8
Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk	8
Lag om ändring i sametingslagen (1992:1433)	16
Lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)	17
Skriftlig översättning av rättegångsmaterial	18
Tillsynsansvar över lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk	21
Sveriges minoritetsåtaganden m.m.	24
Uppföljning av minoritetspolitiken	30
Åtgärder på utbildningsområdet	32
Svensk minoritetspolitik och den finska minoriteten	37
Reservationer	40
1. Utvidgning av förvaltningsområdena för finska och samiska, punkt 1 (mp)	40
2. Utvidgning av förvaltningsområdena för finska och samiska, punkt 1 (s)	40
3. Kostnadsförslag för en utvidgning av förvaltningsområdena m.m., punkt 2 (v)	41
4. Skriftlig översättning av rättegångsmaterial, punkt 4 (s, v, mp)	42
5. Tillsynsansvar över lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, punkt 5 (s, v, mp)	43
6. Sveriges minoritetsåtaganden m.m., punkt 6 (v)	43
7. Sveriges minoritetsåtaganden m.m., punkt 6 (mp)	44
8. Åtgärder på utbildningsområdet, punkt 8 (s, v, mp)	45
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	46
Propositionen	46
Följdmotionerna	46
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008	48
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	50
<i>Bilaga 3</i>	
Reservanternas lagförslag	56
<i>Bilaga 4</i>	
Justitieutskottets yttrande	58
<i>Bilaga 5</i>	
Utbildningsutskottets yttrande	62

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Utvidgning av förvaltningsområdena för finska och samiska

Riksdagen antar 6 § regeringens förslag till lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:158 i denna del och avslår motionerna 2008/09:K4 yrkandena 2 och 3 samt 2008/09:K5 yrkande 3.

Reservation 1 (mp)

Reservation 2 (s)

2. Kostnadsförslag för en utvidgning av förvaltningsområdena m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:K7 yrkandena 3–5 och 2008/09:K376.

Reservation 3 (v)

3. Lagförslagen i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till

a) lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk,

b) lag om ändring i sametingslagen (1992:1433),

c) lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),

i den mån lagförslagen inte omfattas av vad utskottet föreslagit under punkt 1. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:158 i denna del.

4. Skriftlig översättning av rättegångsmaterial

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:K5 yrkande 2 och 2008/09:K7 yrkande 6.

Reservation 4 (s, v, mp)

5. Tillsynsansvar över lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:K5 yrkande 1, 2008/09:K7 yrkande 2 och 2008/09:So554 yrkande 7.

Reservation 5 (s, v, mp)

6. Sveriges minoritetsåtaganden m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:K4 yrkande 1, 2008/09:K7 yrkande 1, 2008/09:K316 yrkandena 1–3, 2008/09:So554 yrkande 8 och 2008/09:A402 yrkandena 43 och 44.

Reservation 6 (v)

Reservation 7 (mp)

7. Uppföljning av minoritetspolitiken

Riksdagen avslår motion 2008/09:K398.

8. Åtgärder på utbildningsområdet

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:K4 yrkande 4, 2008/09:K7 yrkande 7 och 2008/09:K297 yrkandena 1 och 2.

Reservation 8 (s, v, mp)

9. Svensk minoritetspolitik och den finska minoriteten

Riksdagen avslår motion 2008/09:K6.

Stockholm den 12 maj 2009

På konstitutionsutskottets vägnar

Berit Andnor

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Berit Andnor (s), Per Bill (m), Margareta Cederfelt (m), Morgan Johansson (s), Andreas Norlén (m), Stefan Tornberg (c), Yilmaz Kerimo (s), Cecilia Wigström i Göteborg (fp), Helene Petersson i Stockaryd (s), Björn Leivik (m), Billy Gustafsson (s), Ingvar Svensson (kd), Marianne Berg (v), Phia Andersson (s), Annie Johansson (c), Mikael Johansson (mp) och Karl Sigfrid (m).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I proposition 2008/09:158 Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna föreslår regeringen att riksdagen antar de förslag till lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk, lag om ändring i sametingslagen (1992:1433), samt lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) som regeringen lägger fram i nämnda proposition. Regeringens förslag återges i *bilaga 1* och lagförslaget i *bilaga 2*.

Regeringen har inhämtat Lagrådets yttrande. Lagrådet har haft synpunkter på förslaget till lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk, och regeringen har i huvudsak följt dessa synpunkter.

Den 9 mars 2009 beslutade regeringen om propositionen och den 17 mars överlämnades propositionen till riksdagen. Den 18 mars hänvisades propositionen till konstitutionsutskottet för behandling.

Utskottet beslutade den 26 mars 2009 att bereda justitie-, social-, kultur-, utbildnings- samt arbetsmarknadsutskotten tillfälle att senast den 28 april 2009 yttra sig över propositionen jämte eventuella motioner i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde. Justitie- och utbildningsutskotten har yttrat sig. Yttrandena återfinns i *bilagorna 4–5*.

Med anledning av propositionen har fyra följdmotioner väckts. Sex motioner från den allmänna motionstiden 2008 behandlas i betänkandet. Förslagen i motionerna framgår av *bilaga 1*.

Utskottet har vid sammanträdet den 23 april 2009 informerats av Diskrimineringsombudsmannen om innehållet i vissa rapporter och om ombudsmannens inställning i frågor som tas upp i propositionen.

Bakgrund

Av propositionens redogörelse framgår att regeringen i januari 2004 beslutade om direktiv till en särskild utredare med uppdrag att analysera om det finns förutsättningar för att utvidga lagstiftningen om rätt att använda finska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att även gälla i ett område inom Stockholms- och Mälardalsregionen (dir. 2004:6). I februari 2005 beslutade regeringen i ett tilläggsdirektiv att utredaren även skulle analysera om det finns förutsättningar att utvidga rätten att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar till att gälla inom det sydsamiska området (dir. 2005:23).

Utredningen överlämnade i maj 2005 delbetänkandet Rätten till mitt språk – Förstärkt minoritetsskydd (SOU 2005:40) och i februari 2006 slutbetänkandet Att återta mitt språk – Åtgärder för att stärka det samiska språket (SOU 2006:19). Betänkandena har remissbehandlats.

I december 2006 gav regeringen Institutet för språk och folkminnen i uppdrag att genomföra en studie av situationen för romani chib i Sverige. Uppdraget redovisades i februari 2008 i rapporten Det romska språket och språkvård i Sverige 2007.

I juli 2007 beslutade chefen för Integrations- och jämställdhetsdepartementet att ge en utredare i uppdrag att lämna förslag till alternativ till geografiska förvaltningsområden. Utredaren redovisade sitt uppdrag i december 2007 i promemorian Nationella minoritetsspråk vid domstolar och myndigheter – Ett alternativ (Ds 2008:26). Promemorian har remissbehandlats.

I september 2007 gav regeringen Institutet för språk- och folkminnen i uppdrag att även genomföra en studie av situationen för meänkieli. Uppdraget redovisades i mars 2008 i rapporten Situationen för minoritetsspråket meänkieli i Sverige 2007.

I november 2007 gav Integrations- och jämställdhetsdepartementet, i samråd med Judiska Centralrådet, en sakkunnig person i uppdrag att ta fram en studie rörande situationen för jiddisch. Studien redovisades i januari 2008 i rapporten Jiddisch – språk utan land med hemvist i Sverige.

I november 2007 gav regeringen Sametinget i uppdrag att genomföra en förstudie om en hemsida rörande de nationella minoriteterna. Förstudien redovisades i mars 2008.

I december 2007 lämnade Delegationen för romska frågor (dir. Ju 2006:101) en rapport rörande verksamhetsåret 2007. Integrations- och jämställdhetsdepartementet genomförde under perioden december 2006 t.o.m. våren 2007 en enkätundersökning bland Sveriges kommuner i syfte att få en bild av kommunernas arbete med de minoritetspolitiska målen.

Integrations- och jämställdhetsdepartementet har även beviljat Tornedalingarnas riksförbund, STR-T, och Kommunförbundet Norrbotten medel för att genomföra ett projekt i syfte att utarbeta en modell för att förbättra samrådsformerna mellan kommuner inom förvaltningsområdena och företrädare för de nationella minoriteterna. Projektet redovisades i december 2008.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att en lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk införs. Lagen innehåller bl.a. allmänna bestämmelser rörande samtliga nationella minoriteter, bestämmelser om utvidgning av förvaltningsområdena för finska och samiska, bestämmelser om rätt att använda finska, meänkieli och samiska samt om uppföljning av efterlevnaden av lagen. Den föreslagna lagen föreslås ersätta lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyn-

digheter och domstolar, som därmed upphör att gälla. Vidare föreslås ändringar i sametingslagen (1992:1433) och socialtjänstlagen (2001:453). Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2010.

Propositionen innehåller även andra delar i regeringens samlade strategi för minoritetspolitiken med åtgärder för att dels motverka diskriminering och utsatthet av de nationella minoriteterna, dels säkerställa en bättre efterlevnad av Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk och uppföljning av vidtagna åtgärder, dels stärka de nationella minoriteternas egenmakt och inflytande, dels främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken.

Utskottets överväganden

Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Därmed föreslår utskottet att riksdagen avslår sju motionsyrkanden om ytterligare utvidgning av förvaltningsområdena för finska och samiska.

Jämför reservationerna 1 (mp), 2 (s) och 3 (v).

Gällande rätt

Minoritetsspråkslagarna

Sedan den 1 april 2000 gäller lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar och lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar. Minoritetsspråkslagarna innebär att enskilda har laglig rätt att använda minoritetsspråken finska, meänkieli och samiska i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar inom de geografiska områden där språken har lång tradition – de s.k. förvaltningsområdena.

Förvaltningsområdet för samiska omfattar Arjeplogs, Gällivare, Jokkmokks och Kiruna kommuner. Förvaltningsområdet för finska och meänkieli omfattar Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner.

Lagstiftningen gäller för kommunala samt statliga lokala och regionala förvaltningsmyndigheter med ett geografiskt verksamhetsområde som helt eller delvis omfattar förvaltningsområdena för samiska respektive för finska och meänkieli. Detta innebär t.ex. att enskilda har rätt att använda finska, meänkieli och samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med förvaltningsmyndigheter i ärenden som avser *myndighetsutövning* i förhållande till honom eller henne om ärendet har anknytning till ett förvaltningsområde. Om en enskild använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på språket. Ett skriftligt beslut i ett sådant ärende ska innehålla en upplysning på finska, meänkieli eller samiska om att beslutet kan översättas muntligen på begäran av den enskilde.

Lagstiftningen gäller även för länsrätter, tingsrätter, fastighetsdomstolar, miljödomstolar och sjörättsdomstolar med en domkrets som helt eller delvis omfattar ett förvaltningsområde. Detta innebär t.ex. att den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos domstol har rätt att använda finska, meänkieli eller samiska under målets eller ärendets

handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till förvaltningsområdet. Denna rätt omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett sådant mål eller ärende överklagas.

Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska i mål eller ärende hos domstolar omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på finska, meänkieli eller samiska, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översätta till dessa språk samt rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala finska, meänkieli eller samiska. Domstolen ska översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Lagstiftningen innebär att kommunerna inom förvaltningsområdet för finska, meänkieli respektive samiska är skyldiga att ge barn vars vårdnadshavare begär det möjlighet till förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska. I begreppet förskoleverksamhet ingår förskola, familjedaghem och öppen förskola.

Lagstiftningen innebär även att enskilda i kommuner som ingår i förvaltningsområdena har rätt att få äldreomsorg helt eller delvis på respektive språk.

Enligt förordningen (2000:86) om statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska, finska och meänkieli lämnas statsbidrag för merkostnader som uppstår med anledning av minoritetsspråklagstiftningen.

Propositionen

Förslaget till lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk består till en del av bestämmelser som förts över från minoritetsspråklagarna och som i en del fall ändrats, men också av bestämmelser som är nya i förhållande till nu gällande lagstiftning. Redogörelsen nedan berör främst lagstiftningens nya bestämmelser.

Allmänna bestämmelser

I de inledande bestämmelserna föreslår regeringen dels att samtliga nationella minoriteter som erkänts av Sverige i enlighet med Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonvention uttryckligen anges i den nya lagen, dels en hänvisning till en ny språklag (jfr prop. 2008/09:153, bet. 2008/09:KrU9) i vilken det anges att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska. I regeringens förslag till lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk föreskrivs en skyldighet för förvaltningsmyndigheter att när det behövs på lämpligt sätt informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt denna lag. Av lagförslaget framgår dels att det i språklagen anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken, dels att det allmänna även i övrigt ska främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige, dels att barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det

egna minoritetsspråket ska främjas särskilt. Vidare föreslår regeringen att förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Utvidgade förvaltningsområden m.m.

Regeringen föreslår en utvidgning av förvaltningsområdena för finska och samiska. Med förvaltningsområdet för finska avses i den nya lagen kommunerna Botkyrka, Eskilstuna, Gällivare, Hallstahammar, Haninge, Haparanda, Huddinge, Håbo, Kiruna, Köping, Pajala, Sigtuna, Solna, Stockholm, Södertälje, Tierp, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarleby, Österåker, Östhammar och Övertorneå. Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen och Östersund. Förvaltningsområdet för meänkieli ändras inte och föreslås även fortsättningsvis omfatta Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå kommuner.

Vidare föreslår regeringen att andra kommuner än de som anges i lagförslaget efter anmälan kan få ingå i förvaltningsområdet för finska, meänkieli eller samiska. Regeringens lagförslag innebär att beslut att en kommun ska få ingå i ett förvaltningsområde fattas av regeringen samt att regeringen får meddela föreskrifter om sådan frivillig anslutning till ett förvaltningsområde.

Rätt att använda finska, meänkieli och samiska hos myndigheter

Regeringen föreslår att enskilda ska ges en lagstadgad rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

I regeringens förslag till ny lag har den gällande lagstiftningens krav att ett ärende ska avse *myndighetsutövning* i förhållande till enskild tagits bort. Den enskilde ska dock vara part eller ställföreträdare för part i ärendet och ärendet ska även fortsättningsvis ha anknytning till det geografiska område som förvaltningsområdet omfattar. Gällande bestämmelser i minoritetsspråklagarna om dels myndigheters skyldighet att ge muntligt svar till en enskild på finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende, dels myndigheters strävan efter att bemöta de enskilda på dessa språk föreslås även fortsättningsvis gälla i den nya lagen.

Vidare föreslår regeringen att enskilda som saknar juridiskt biträde ska ges rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska, meänkieli respektive samiska. I propositionen

anförs, som förtydligande till *Lagrådets* synpunkt, att rätten till skriftlig översättning inbegriper även beslut som myndigheter fattar under ett ärendes handläggning (prop. 2008/09:158 s. 86 och 129).

Myndigheter utanför förvaltningsområdena

Utanför ett förvaltningsområde ska enligt regeringens lagförslag enskilda ha rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket.

Regeringen föreslår vidare att enskilda alltid ska ha rätt att använda finska och samiska vid sina skriftliga kontakter med Riksdagens ombudsmän. Detsamma gäller vid enskildas skriftliga kontakter med Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket och Diskrimineringsombudsmannen i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part.

Regeringen föreslår därtill att förvaltningsmyndigheter dels ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten, dels får bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska samt ha särskilda telefontider.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos domstolar

I propositionen föreslås i 13 § första stycket i den nya lagen att den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos en länsrätt, tingsrätt, fastighetsdomstol, miljödomstol eller sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå ska ha rätt att använda finska eller meänkieli under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner. Detsamma gäller samiska hos en sådan domstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk eller Kiruna, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner.

Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska ska också omfatta de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i första stycket överklagas.

Regeringen föreslår vidare i lagförslagets 14 § att rätten att använda finska, meänkieli eller samiska i mål eller ärenden hos domstolar enligt 13 § ska omfatta rätten att ge in handlingar och skriftlig bevisning på detta språk, rätten att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översätta till detta språk och rätten att vid muntlig förhandling inför domstolen tala detta språk. Domstolen ska översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Lagförslaget 14 § andra samt tredje stycke innebär att domstolen även i övrigt ska sträva efter att använda minoritetsspråket i sina kontakter med parten eller dennes ställföreträdare samt att i alla mål och ärenden som omfattas av rätten att använda finska, meänkieli eller samiska hos domstolar enligt 13 § en part eller ställföreträdare för part som saknar juridiskt biträde ska ha rätt att på begäran få domslut och domskäl eller beslut och beslutsmotivering skriftligen översatta till detta språk. I propositionen förtydligas, i enlighet med *Lagrådets* synpunkt, att lagförslaget 14 § tredje stycke gäller även beslut som fattas under ärendets eller målets handläggning. Med domskäl respektive beslutsmotivering avses de egentliga skälen för domen eller beslutet, inte redogörelser för utredningen i målet eller ärendet, även om den skulle ha tagits in under rubriken domskäl eller skäl för beslut (jfr a. prop. s. 95 och 133).

Regeringens lagförslag i 15 § första stycket anger att den som vill använda finska, meänkieli eller samiska under ett måls eller ett ärendes handläggning i domstol enligt 13 § ska begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten ska yttra sig i målet eller ärendet.

Av lagförslaget 15 § andra stycke framgår att en begäran om att få en översättning enligt 14 § tredje stycket ska framställas inom en vecka från det att domen eller beslutet meddelats, om en sådan begäran inte har framställts tidigare under handläggningen av målet eller ärendet. Detta stycke har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Regeringens lagförslag i 15 § tredje stycket anger att om en begäran om att använda minoritetsspråk eller om att få en översättning framställs senare än vad som anges i första och andra styckena får den avslås. En sådan begäran får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

Vidare föreslås nuvarande minoritetsspråkslagstiftningens bestämmelse om att rättegångsbalkens respektive förvaltningsprocesslagens regler om när en skyldighet om att använda tolk föreligger även fortsättningsvis gälla.

Förskoleverksamhet och äldreomsorg

Regeringens förslag innebär inga förändringar avseende gällande skyldigheter för kommuner inom förvaltningsområdena att på vårdnadshavares begäran erbjuda förskoleverksamhet helt eller delvis på finska, meänkieli eller samiska.

Lagförslaget innebär även att nu gällande skyldighet för en kommun i ett förvaltningsområde att erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska även fortsättningsvis gäller. Därtill föreslår regeringen att samma skyldighet ska gälla för kommuner *utanför ett förvaltningsområde, förutsatt* att kommunen har tillgång till personal som är kunnig i språket. Den sistnämnda bestämmelsen kompletteras av det föreslagna nya tredje stycket

i 5 kap. 6 § socialtjänstlagen, enligt vilket kommuner ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där det behövs för omvårdnaden om äldre.

Undantag

Sedan tidigare gäller att regeringen om särskilda skäl finns får meddela föreskrifter om att en viss myndighet som lyder under regeringen ska undantas från tillämpningen om lagens bestämmelse avseende rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos myndigheter inom förvaltningsområdena. Motsvarande gäller efter regeringens bemyndigande för landsting och kommun i fråga om kommunala myndigheter. Regeringens lagförslag innebär i denna del inte någon ändring av gällande rätt.

I propositionen förtydligas att möjligheten att undanta myndigheter från lagens tillämpningsområde bör användas restriktivt så att lagens syfte inte urholkas (a. prop. s. 136).

Uppföljning

I propositionen föreslås att förvaltningsmyndigheters tillämpning av den föreslagna lagen ska följas upp. I lagförslaget stadgas (21 §) att regeringen meddelar föreskrifter om vilken eller vilka myndigheter som ska ansvara för uppföljningen samt att detta uppföljningsansvar inte innebär någon inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter. Av lagförslaget följer (22 §) även att en myndighet med uppföljningsansvar dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet ska bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen.

Regeringen bedömer att Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget bör ges uppföljningsansvar enligt den föreslagna lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Regeringen avser därför att ge dels Länsstyrelsen i Stockholms län uppföljningsansvar när det gäller åtgärder rörande minoritetsgrupperna judar, romer, sverigefinnar och tornedalingar och deras språk, dels Sametinget motsvarande uppföljningsansvar rörande den samiska gruppen. Enligt propositionen ska dessa myndigheter genom ett nära samarbete bistå varandra i arbetet och säkerställa att avsatta resurser för uppföljning nyttjas på ett effektivt sätt och att arbetet bedrivs på ett likartat sätt (a. prop. s. 49–50).

Enligt propositionen är syftet med uppföljningen att den ska dels driva på genomförandet av de i lagen angivna rättigheterna och skyldigheterna på det kommunala planet, dels ge regeringen underlag rörande efterlevnaden av lagen. En del av den stödjande verksamheten bör vara att främja samordning mellan kommuner.

Lagförslagets konsekvenser för statsfinanserna

Regeringen har i budgetpropositionen för 2009 aviserat att det under utgiftsområde 1 Rikets styrelse uppförda anslaget 47:1 *Åtgärder för nationella minoriteter* kommer att öka med 70 miljoner kronor fr.o.m. budgetåret 2010 med anledning av den minoritetspolitiska proposition som planeras (jfr bet. 2008/09:KU1 s. 60 och 64).

I propositionen anges att de förslag som lämnas ska genomföras inom ramen för det anslag som beräknats fr.o.m. 2010 (prop. 2008/09:158 s. 124). Enligt propositionen ska kommuner och landsting tillföras medel i form av statsbidrag och i enlighet med finansieringsprincipen för att täcka de ökade kostnaderna som följer av de rättigheter som tillkommer enskilda genom lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk och propositionens övriga förslag. Därtill anges i propositionen dels att närmare förslag om fördelningen av medlen kommer att redovisas i budgetpropositionen, dels att Sveriges Kommuner och Landsting har beretts möjligheter att komma med synpunkter i enlighet med rutinerna för beredning av den kommunala finansieringsprincipen.

För uppföljning enligt lagen om nationella minoriteter och för de övriga uppgifter som regeringen nu föreslår bedöms ytterligare anslag behöva utgå till Länsstyrelsen i Stockholms län respektive Sametinget. Dessa medel ryms inom det ovan beräknade anslaget. När det gäller statliga myndigheter i övrigt har regeringen bedömt kostnaderna för förslagen som förhållandevis marginella. De ska därför finansieras inom gällande ramar (a. prop. s. 125).

Motionerna

Mikael Johansson m.fl. (mp) begär i motion 2008/09:K4 (yrkande 2) att riksdagen beslutar att 6 § första stycket i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk får följande lydelse: Med förvaltningsområdet för finska avses kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala, Övertorneå samt samtliga kommuner i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län. I motionen (yrkande 3) begärs därtill att riksdagen beslutar att 6 § tredje stycket i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk får följande lydelse: Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Krokomb, Lycksele, Malå, Piteå, Skellefteå, Umeå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Vilhelmina, Vindeln, Åre, Åsele, Älvdalen, Älvsbyn och Östersund.

Berit Andnor m.fl. (s) begär i motion 2008/09:K5 (yrkande 3) att riksdagen beslutar att 6 § tredje stycket i den föreslagna lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk får följande lydelse: Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Krokomb, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Åsele, Älvdalen och

Östersund. Motionärerna anför som motivering till yrkandet att vikten av att bevara det sydsamiska språket inte nog kan betonas och att förvaltningsområdet därför bör omfatta samtliga kommuner inom det sydsamiska området.

Marianne Berg m.fl. (v) begär i motion 2008/09:K7 ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med en långsiktig planering och kostnadsförslag för att en utvidgning av rätten att använda finska, meänkieli och samiska i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar över hela landet på sikt ska kunna uppnås (yrkande 3). I motionen begärs även tillkännagivanden om att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett kostnadsförslag för en utvidgning av förvaltningsområdet för dels det finska språket till att omfatta samtliga kommuner i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län förutom de kommuner som redan omfattas, dvs. Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå (yrkande 4), dels det samiska språket till att omfatta kommunerna Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Härjedalen, Krokomb, Lycksele, Malå, Piteå, Skellefteå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Vindeln, Åre, Åsele, Älvdalen, Älvsbyn och Östersund, förutom de kommuner som redan omfattas, dvs. Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk och Kiruna (yrkande 5).

Raimo Pärssinen (s) begär i motion 2008/09:K376 ett tillkännagivande om att regeringen förbättrar minoritetspolitikerna vad avser den finska minoriteten. Motionären anser att förvaltningsområdet för det finska språket måste utökas.

Tidigare behandling

Våren 2008 behandlades två motioner med förslag om utvidgning av förvaltningsområdena (bet. 2007/08:KU13). Utskottet avstyrkte motionerna med hänvisning till att motionernas förslag är föremål för beredning inom Regeringskansliet och att resultatet av denna beredning inte bör föregripas.

Våren 2006 avstyrkte utskottet ett tjugotal motionsyrkanden om bl.a. utökade förvaltningsområden (bet. 2005/06:KU19). Motionerna berörde dels en utvidgning av förvaltningsområdena för finska och samiska språken, dels inrättandet av ett sydsamiskt förvaltningsområde. Utskottet avstyrkte samtliga motioner med hänvisning till att de förslag som tas upp i motionerna är föremål för bedömningar i betänkanden från Utredningen om finska och sydsamiska språken (SOU 2005:40 och 2006:19) samt att utskottet ansåg att den dåvarande beredningen i Regeringskansliet inte bör föregripas.

Utbildningsutskottets yttrande

Utbildningsutskottet delar regeringens bedömning vad avser dels vikten av minoritetsspråk i förskoleverksamheten, dels att förvaltningsområdena för finska samt samiska bör utvidgas i enlighet med vad som föreslås i propositionen. Genom att förvaltningsområdena för finska och samiska utvidgas

till ett antal nya kommuner kommer enligt utbildningsutskottet fler barn att ges rätt till förskoleverksamhet helt eller delvis på finska respektive samiska och därmed ett medvetet stöd och stimulans för sin språkutveckling. Utskottet finner därmed inte skäl att tillstyrka motionerna 2008/09:K4 (mp) yrkandena 2–3, 2008/09:K5 (s) yrkande 3 samt 2008/09:K7 (v) yrkandena 4–5.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar de överväganden och bedömningar som regeringen lämnar i propositionen vad avser motiven till bl.a. utvidgningen av förvaltningsområdena för finska och samiska språk. Vidare delar utskottet utbildningsutskottets bedömning vad avser dels vikten av minoritetsspråk i förskoleverksamheten, dels att förvaltningsområdena för finska samt samiska bör utvidgas i enlighet med vad som föreslås i propositionen. Utskottet tillstyrker regeringens förslag till ny lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk och avstyrker mot ovan nämnda bakgrund motionerna 2008/09:K4 (mp) yrkandena 2–3, 2008/09:K5 (s) yrkande 3 samt 2008/09:K7 (v) yrkandena 3–5.

Utskottet anser även att propositionen i denna del tillgodoser det yrkande om att förvaltningsområdet för det finska språket måste utökas som återfinns i motion 2008/09:K376. Därmed avstyrker utskottet motionen.

Lag om ändring i sametingslagen (1992:1433)

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i sametingslagen.

Gällande rätt

Enligt 2 kap. 1 § sametingslagen (1992:1433) gäller att Sametinget ska verka för en levande samisk kultur och ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur. Till Sametingets uppgifter hör särskilt att bl.a. leda det samiska språkarbetet.

Propositionen

Regeringen anser att Sametingets roll på minoritetsområdet bör utvecklas ytterligare och att det framstår som rimligt att Sametinget – i egenskap av folkvalt organ för samerna i Sverige – formulerar och fastställer mål för det interna samiska språkarbetet. I propositionen föreslås en ändring i 2 kap. 1 § sametingslagen med den innebörden att Sametinget ges bl.a. uppgiften att fastställa mål för och leda det samiska språkarbetet.

I propositionen anförs att riksdag och regering kan formulera övergripande mål för den nationella språkpolitiken men när det handlar om att uttrycka målsättningar för det samiska språkarbetet bör ansvaret ligga på Sametinget. Därtill anges i propositionen att Sametingets språkarbete också bör utföras i samarbete med de myndigheter som har ett övergripande ansvar för språkpolitiken i landet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar de överväganden och bedömningar som regeringen lämnar i propositionen vad avser motiven till ändringen av sametingslagen. Mot bakgrund av Sametingets nuvarande uppgifter avseende det samiska språkarbetet anser utskottet att det är naturligt att Sametinget ska kunna fastställa målen för detta språkarbete inom ramen för de nationella språkpolitiska målen. Utskottet tillstyrker propositionens lagförslag i denna del.

Lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen.

Gällande rätt

Enligt socialtjänstlagen (2001:453) har kommunerna det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver, vilket gäller bl.a. insatser inom socialtjänsten för äldre personer.

I 3 kap. 3 § socialtjänstlagen föreskrivs att det för utförande av socialnämndens uppgifter ska finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet.

I 5 kap. socialtjänstlagen finns i dag bestämmelser som riktar sig till olika grupper. I det nämnda kapitlet finns särskilda bestämmelser för barn och unga, äldre människor, människor med funktionshinder, missbrukare, anhörigvårdare och brottsoffer. I fråga om äldre människor gäller bl.a. att socialnämnden ska verka för att äldre människor dels får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra (4 §), dels bl.a. får goda bostäder och ska ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet och annan lättåtkomlig service (5 §).

Enligt 5 kap. 6 § socialtjänstlagen gäller dels att socialnämnden ska göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens

verksamhet på detta område, dels att kommunen ska planera sina insatser för äldre. I planeringen ska kommunen samverka med landstinget samt andra samhällsorgan och organisationer (6 §).

Propositionen

Regeringen föreslår att det i 5 kap. 6 § socialtjänstlagen införs en bestämmelse med innebörden att kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor (a. prop. s. 98).

I propositionen påpekas att begreppet omvårdnad inte är definierat i socialtjänstlagen. I förarbeten finns resonemang om vad som avses med personlig omvårdnad, nämligen insatser som behövs för att tillgodose fysiska, psykiska och sociala behov, vilket t.ex. kan handla om hjälp för att kunna äta och dricka, klä och förflytta sig eller sköta den personliga hygien (jfr prop. 1996/97:124 s. 88 och prop. 2005/06:115 s. 142).

Av propositionen framgår därtill att en skyldighet att omedelbart skaffa språkkunnig personal inte följer av regeringens förslag till bestämmelsen även om kunskaper i minoritetsspråk dock bör vara en merit vid rekrytering.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar de överväganden och bedömningar som regeringen lämnar i propositionen vad avser motiven till ändringen av socialtjänstlagen. Utskottet tillstyrker propositionens lagförslag i denna del.

Skriftlig översättning av rättegångsmaterial

Utskottets förslag i korthet

Utskottet anser att regeringens förslag om rätten för enskilda till skriftlig översättning av vissa handlingar vid domstolar är väl avvägd. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår två motionsyrkanden gällande ytterligare avvägningar i frågan om skriftlig översättning av rättegångsmaterial.

Jämför reservation 4 (s, v, mp).

Propositionen

Regeringen föreslår i propositionen att i alla mål och ärenden som omfattas av rätten att använda finska, meänkieli eller samiska en part eller ställföreträdare för part som saknar juridiskt biträde ska ha rätt att på begäran få domstolens domslut och domskäl eller beslut och beslutsmotivering skriftligen översatta till detta språk. Vidare föreslår regeringen dels att en begäran om att få en översättning ska framställas inom en vecka från det

att domen eller beslutet meddelats, om en sådan begäran inte har framställts tidigare under handläggningen av målet eller ärendet, dels att om en begäran om att få en översättning framställs senare får den avslås, dels att en sådan begäran även får avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

I dag gäller att den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos en domstol har rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översatta till minoritetsspråket.

I propositionen anges att rättssäkerhetsaspekter talar för att krav på skriftlighet ska införas (a. prop. s. 86). Som skäl till regeringens förslag anges att om en muntlig översättning som lämnats till en enskild visar sig vara felaktig på något sätt och detta föranleder skada för den enskilde, är det mycket svårt att visa att myndigheten begått ett fel. Det kan t.ex. röra sig om en felaktig underrättelse om hur man överklagar eller att skälen för utgången i ett mål översatts felaktigt. Regeringen bedömer dock att rätten till skriftlig översättning inte bör vara obegränsad. Vad gäller motiven för att begränsa rätten till skriftlig översättning i domstolarna hänvisas i propositionen till avsnittet som behandlar rätten till översättning av myndigheters beslut och beslutsmotivering (jfr avsnitt 11.3.8 i a. prop.). I det aktuella avsnittet anges bl.a. att regeringen anser dels att rätten till skriftlig översättning behöver begränsas till viss del, eftersom kostnaden för sådana översättningar annars riskerar att bli hög, dels att införandet av en rätt att få allt eller stora delar av det material som hör till ett ärende översatt, och särskilt om det måste ske via en auktoriserad översättare, skulle bli alltför kostnadskrävande.

Regeringen anser vidare att rätten till skriftlig översättning ska begränsas till domstolar som omfattas av rätten att använda minoritetsspråk, dvs. domstolar som har en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med någon av i lagen föreslagna kommuner. Rätten till skriftlig översättning föreslås således gälla i alla mål och ärenden hos länsrätt, tingsrätt, fastighetsdomstol, miljödomstol och sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med i lagen föreslagna kommuner, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner, samt de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett sådant mål eller ärende överklagas.

I propositionen förtydligas, i enlighet med *Lagrådets* synpunkt, att lagförslagets 14 § tredje stycke även gäller beslut som domstolar fattar under ärendets eller målets handläggning. Med domskäl respektive beslutsmotivering avses de egentliga skälen för domen eller beslutet, inte redogörelser för utredningen i målet eller ärendet, även om den skulle ha tagits in under rubriken domskäl eller skäl för beslut (jfr a. prop. s. 95 och 133). Den föreslagna lagtexten är utformad på så sätt att alla beslut omfattas, inte bara domstolars slutliga beslut.

Vidare anges i propositionen att rätten till skriftlig översättning bör avse mål och ärenden i vilka parten eller ställföreträdaren för denne saknar juridiskt biträde och att om en part har ett juridiskt biträde bör denne kunna förklara vad domen eller beslutet närmare innebär.

Motionerna

Berit Andnor m.fl. (s) begär i motion 2008/09:K5 ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett förslag på en lämplig avvägning mellan behovet av en smidig och praktisk hantering i domstolarna och en ökad rättssäkerhet för enskilda vad gäller frågan om skriftlig översättning av rättegångsmaterial (yrkande 2). I motionen anförs att det för närvarande finns en rättighet att få handlingar som hör till målet muntligen översatta till respektive minoritetsspråk, men att rätten att få sådana handlingar skriftligen översatta saknas. Enligt motionärerna kan detta försämra rättssäkerheten för dem som berörs.

Marianne Berg m.fl. (v) begär i motion 2008/09:K7 ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett förslag på ökad rättssäkerhet för enskilda i fråga om skriftlig översättning av rättegångsmaterial (yrkande 6). I motionen anförs att rätten att få övriga handlingar i domstolsförhandlingar skriftligen översatta saknas. Motionärerna anser att detta är en avgörande skillnad för rättssäkerheten för den enskilde främst eftersom skriftligen översatta handlingar innebär dels att onödiga tolkningstvister kan undvikas, dels att en tydlig överblick av ärendets dokumentation erhålls.

Justitieutskottets yttrande

Justitieutskottet bedömer i sitt yttrande att rättssäkerhetsaspekter talar för att krav på skriftlighet införs. Ett sådant krav på skriftlighet bör enligt utskottets mening, och som regeringen också föreslagit, inte inskränkas till slutliga beslut utan omfatta alla beslut som domstolar fattar under ett ärendes eller ett måls handläggning. Utskottet anser att den allmänna rätt som införs för enskilda som saknar juridiskt biträde att få domslut och domskäl samt beslut och beslutsmotivering översatta till finska, meänkieli respektive samiska är väl avvägd. Utskottet tillstyrker således propositionen i den här behandlade delen och avstyrker bifall till motionerna K5 yrkande 2 och K7 yrkande 6.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar justitieutskottets bedömning, att regeringens förslag om rätten för enskilda som saknar juridiskt biträde att få domslut och domskäl samt beslut och beslutsmotivering översatta till finska, meänkieli respektive samiska är väl avvägd. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2008/09:K5 (s) yrkande 2 och 2008/09:K7 (v) yrkande 6.

Tillsynsansvar över lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Utskottets förslag i korthet

Utskottet delar regeringens bedömning i propositionen och föreslår att riksdagen avstyrker tre motionsyrkanden gällande bl.a. införandet av tillsynsansvar över den föreslagna lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Jämför reservation 5 (s, v, mp).

Propositionen

Regeringen anser att myndighetsansvaret på minoritetspolitikens område behöver förtydligas och bedömer därför i propositionen att Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget bör ges ett uppföljningsansvar för minoritetspolitikens genomförande.

I regeringens lagförslag till lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk (20–21 §§) föreslås dels att förvaltningsmyndigheters tillämpning av denna lag ska följas upp, dels att regeringen meddelar föreskrifter om vilken eller vilka myndigheter som ska ansvara för uppföljningen, dels att detta uppföljningsansvar inte innebär någon inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter, dels att en myndighet med uppföljningsansvar dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet ska bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen.

I propositionen anförs att både den särskilda utredarens betänkanden (SOU 2005:40 och SOU 2006:19) och departementspromemorian (Ds 2008:26) innehöll förslag om att införa ett tillsynsansvar samt att frågan om utformning av statlig tillsyn har varit föremål för en översyn där Tillsynsutredningen (SOU 2004:100) lämnade en rad förslag som bereds inom Regeringskansliet. Vidare lämnas i propositionen bedömningen att det inte är aktuellt att på minoritetspolitikens område införa s.k. operativ tillsyn enligt Tillsynsutredningens definition. Regeringen bedömer dock att det finns anledning att införa ett uppföljningsansvar på minoritetspolitikens område och anför i sammanhanget att erfarenheterna från Norrbotten visar att det vid en utvidgning av förvaltningsområdena finns anledning att på ett tydligare sätt följa upp eventuella brister i den kommunala hanteringen och även stödja det kommunala arbetet.

Därtill anges i propositionen att frågan om en nationell myndighet för mänskliga rättigheter för närvarande är under diskussion samt att frågor som rör efterlevnaden av Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonvention får övervägas om en sådan myndighet tillskapas i framtiden.

Lagrådets synpunkter om uppföljningsansvar och tillsyn m.m.

Lagrådet har i sin granskning av regeringens lagförslag dels påpekat att det bör klargöras var gränsen går mellan ett uppföljningsansvar och tillsyn, dels anfört att ett alternativ som kan övervägas är att införa bestämmelser om tillsyn.

Regeringen anser emellertid inte att det är lämpligt att införa regler om tillsyn i lagen. I propositionen tydliggörs i stället dels att en uppföljning avseende förvaltningsmyndigheters tillämpning av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk bör införas, dels att syftet med uppföljningen bör vara att undersöka hur lagen tillämpas.

Vidare anges i propositionen att myndighetsutövning i form av beslut om åtgärder som syftar till att åstadkomma rättelse av en myndighet som har att tillämpa lagen inte ska kunna ske inom ramen för uppföljningsansvaret. I stället ska uppföljningen innebära informationsinsamling som kan ligga till grund för en utvärdering som ska rapporteras till regeringen. I propositionen förtydligas även att särskilda bestämmelser om tillsyn, när det gäller viss verksamhet såsom förskoleverksamhet och äldreomsorg inom förvaltningsområdena, gäller enligt andra författningar samt att införandet av ett uppföljningsansvar inte ska innebära någon inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter (jfr a. prop. s. 106–107).

Tillsyn av äldreomsorg till nationella minoriteter

I propositionen anges att särskilda intervjuer med personer tillhörande de nationella minoriteterna kommer att utföras inom ramen för Socialstyrelsens pågående arbete med kontinuerliga brukarundersökningar inom äldreomsorgen samt att resultatet av dessa intervjuer kommer att avrapporteras till regeringen under 2009.

Motionerna

I motion 2008/09:K5 av Berit Andnor m.fl. (s) begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med förslag på hur tillsynsansvaret över lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska kunna bedrivas och organiseras (yrkande 1). I motionen anförs bl.a. att ett tillsynsansvar kan, för den enskilde som upplever sina rättigheter såsom de uttrycks i lagen åsidosatta, öppna för en möjlighet att kunna gå vidare med sin sak till tillsynsmyndigheten.

Marianne Berg m.fl. (v) begär i motion 2008/09:K7 ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med förslag på en myndighet i landet som bör ges nationellt tillsynsansvar för att säkerställa att syftet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk efterlevs (yrkande 2). I motionen anförs dels att det för den enskildes rättssäkerhet är avgörande att det finns en myndighet att vända sig till om hon eller han upplever sina rättigheter åsidosatta, dels att regeringens särskilda utredare bedömde (jfr SOU 2005:40 s. 175–181) att behovet av tydligare styrning, stöd och samord-

ning av det minoritetspolitiska arbetet var stort och mot bakgrund härav föreslog att ett nationellt tillsynsansvar läggs på Länsstyrelsen i Stockholms län.

Lars Ohly m.fl. (v) begär i motion 2008/09:So554 tillkännagivanden om att regeringen uppdrar till Länsstyrelsen i Norrbottens län att utveckla tillsynen när det gäller tillgång till äldreomsorg på de nationella minoritetsspråken inom förvaltningsområdena (yrkande 7).

Övrigt

Vid utskottets sammanträde den 28 april 2009 anförde Diskrimineringsombudsmannen som sin uppfattning bl.a. att regeringens proposition saknar förslag om både tillsynsorgan och skarpa sanktionsmöjligheter i syfte att stärka efterlevnaden av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar de överväganden och bedömningar som regeringen lämnar i propositionen vad avser motiven till att införa ett uppföljningsansvar. Utskottet anser att om det skulle visa sig att det uppföljningsansvar som regeringen nu föreslår inte är tillräckligt för att förbättra efterlevnaden av minoritetsrättigheter får frågan om införande av en operativ tillsyn på minoritetspolitikens område väckas på nytt. Därtill anser utskottet att frågor som rör efterlevnaden av Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonvention får övervägas på nytt om en nationell myndighet för mänskliga rättigheter tillskapas. Mot bakgrund av det ovannämnda är inte utskottet i dagsläget berett att tillstyrka de yrkanden som väckts i de här behandlade motionerna. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2008/09:K5 (s) yrkande 1, 2008/09:K7 (v) yrkande 2 samt 2008/09:So554 (v) yrkande 7.

Sveriges minoritetsåtaganden m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår med hänvisning till bl.a. dels den kommande samepolitiska propositionen, dels de åtgärder och lagstiftningsförslag, inte minst införandet av ett uppföljningsansvar, som presenteras i regeringens proposition, dels gällande konventioner, dels uttalanden från företrädare för såväl nuvarande som tidigare regeringar att riksdagen avstyrker ett flertal motionsyrkanden gällande bl.a. ursäkt för den assimilationspolitik som bedrevs gentemot den samiskspråkiga och finskspråkiga befolkningen i Sverige, behovet av upprättelse för de nationella minoriteterna, ett uppdrag till en myndighet att övervaka Sveriges efterlevnad av bl.a. minoritetskonventionerna samt införandet av en minoritetspolitik som omfattar alla etniska minoriteter.

Jämför reservationerna 6 (v) och 7 (mp).

Bakgrund

I december 1999 beslutade riksdagen med anledning av propositionen Nationella minoriteter i Sverige (prop. 1998/99:143, bet. 1999/2000:KU6, rskr. 1999/2000:69) att Sverige skulle ansluta sig till Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2, benämnd ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3, benämnd minoritetsspråkskonventionen). Riksdagen tog därmed också ställning till att judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar skulle erkännas som nationella minoriteter i Sverige. Samerna har därutöver en särskild ställning som urfolk.

Stater som ratificerat Europarådets ramkonvention och minoritetsspråkskonventionen ska med jämna mellanrum lämna rapporter till Europarådet rörande genomförandet av åtagandena i dessa internationella överenskommelser. Syftet med övervakningen är att staterna ska beakta Europarådets rekommendationer och förändra sin politik på ett sådant sätt att efterlevnaden av åtagandena förbättras. Europarådet har genomfört två granskningsomgångar i Sverige av efterlevnaden av ramkonventionen. När det gäller minoritetsspråkskonventionen är Sverige för närvarande inne i den tredje granskningsomgången som ännu inte har avslutats. Europarådets granskning visar att Sverige vidtagit viktiga steg för att skydda de nationella minoriteterna, men att ytterligare åtgärder behövs på en rad områden för att förbättra efterlevnaden av konventionerna (a. prop. s. 25–26).

Utöver ramkonventionen och minoritetsspråkskonventionen har Sverige andra internationella åtaganden som rör skyddet av nationella minoriteter. Dessa återfinns i bl.a. dels artikel 14 i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (SÖ 1952:35), vilken har gjorts direkt tillämplbar i Sverige genom lagen

(1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, dels artikel 27 i Förenta nationernas konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (SÖ 1971:42), dels artiklar 30 och 29.1.c i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (SÖ 1990:20). En del synpunkter rörande de nationella minoriteternas situation har även lämnats till Sverige i anslutning till granskningen av Sveriges efterlevnad av andra konventioner, såsom FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor och FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering.

Europarådets kommission mot rasism och intolerans, ECRI, har granskat de nationella minoriteternas situation i Sverige och lämnat rekommendationer. Samtliga ovannämnda rapporter finns tillgängliga på www.regeringen.se.

Minoritetspolitikens mål

Målet med regeringens politik avseende nationella minoriteter är att ge skydd för de nationella minoriteterna och att stärka deras möjligheter till inflytanden samt att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Målet fastställdes av riksdagen i december 2008 (prop. 2008/09:1, bet. 2008/09:KU1, rskr. 2008/09:79–86).

Gällande rätt

Regeringsformen

Av 1 kap. 9 § regeringsformen framgår att domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen i sin verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saktighet och opartiskhet.

Vidare stadgas i 2 kap. 15 § att lag eller annan föreskrift ej får innebära att någon medborgare missgynnas därför att han med hänsyn till ras, hudfärg eller etniskt ursprung tillhör minoritet.

Diskrimineringslagen

Sedan den 1 januari 2009 gäller diskrimineringslagen (2008:567) vars ändamål är att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Med diskrimineringsgrunden etnisk tillhörighet avses i diskrimineringslagen nationellt eller etniskt ursprung, hudfärg eller annat liknande förhållande. Begreppet etniskt ursprung innefattar bl.a. tillhörighet till en nationell minoritet.

Förbud mot diskriminering gäller inom arbetslivet i vid mening, på utbildningsområdet, inom hälso- och sjukvården, inom socialtjänsten, i fråga om socialförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen och det statliga stu-

minoriteter ekonomiskt och på andra sätt, dels Statens folkhälsoinstitut fått i uppdrag att undersöka hur våldsutsatta kvinnor som tillhör nationella minoriteter bemöts och stöds av offentliga myndigheter (båda två sistnämnda uppdrag omfattar perioden t.o.m. den 31 december 2010).

I propositionen anges att regeringen avser att ge Vägverket i uppdrag att intensifiera sitt arbete med skyltning av minoritetsspråkiga ortnamn för att synliggöra det kulturarv som dessa ortnamn innebär. Regeringen anför i propositionen dels att statliga och kommunala myndigheter i sin verksamhet bör värna minoritetsspråkiga ortnamn och synliggöra minoritetsspråkens närvaro genom skyltning och annan utmärkning, dels att fastställda minoritetsspråkiga ortnamn bör användas som namn på postorter där detta bedöms som lämpligt (jfr prop. 2008/09:158 s. 120–121).

I propositionen redogörs för regeringens bedömning om att de nationella minoriteternas nutida och historiska närvaro samt deras språk och kulturer aktivt behöver synliggöras i det svenska samhället som en del av vårt gemensamma svenska kulturarv. Regeringen noterar i propositionen att ett sådant sätt skulle kunna vara bl.a. genom utsmyckning av det offentliga rummet eller namngivning av platser samt att detta dock i första hand är en kommunal angelägenhet.

Motionerna

Mikael Johansson m.fl. (mp) begär i motion 2008/09:K4 ett tillkännagivande om att regeringen för Sveriges räkning ber om ursäkt och tar tydligt avstånd från den assimilationspolitik som bedrevs gentemot den samiskspråkiga och finskspråkiga befolkningen i Sverige under stora delar av 1900-talet (yrkande 1). Motionärerna anför att det under första delen av 1900-talet pågick en effektiv, politiskt sanktionerad insats för att utplåna finskan hos den finskspråkiga delen av befolkningen. I motionen anføres därtill att i Norrbotten, där undervisningen tidigare bedrivits på barnens modersmål, infördes svenskspråkiga statsskolor och barnen förbjöds att tala något annat språk än svenska i skolan. I motionen noteras även att de samiska språken drabbades av samma assimileringssiver.

Marianne Berg m.fl. (v) begär i motion 2008/09:K7 ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med en strategi för hur de nationella minoriteterna ska kunna få upprättelse för de historiska misstag som svenska myndigheter och samhället i stort har utsatt dessa grupper för (yrkande 1). Motionärerna anser att de nationella minoriteterna bör få upprättelse för de övergrepp och misstag som svenska myndigheter och det övriga samhället har begått gentemot dem genom dels en grundläggande dokumentation, alternativt att systematiskt sammanställa befintlig dokumentation, dels en offentlig ursäkt.

Carina Ohlsson och Ann-Kristine Johansson (s) begär i motion 2008/09:K316 tillkännagivanden om att regeringen dels med utgångspunkt i urfolks rättigheter löser de oklarheter som finns kring samers rättigheter (yrkande

1), dels uppdrar till en myndighet att övervaka Sveriges efterlevnad av minoritetskonventionerna och andra internationella dokument som rör nationella minoriteter och samer (yrkande 2), dels inom ramen för Nordiska ministerrådet tar initiativ till erfarenhetsutbyte om sätt att förbättra situationen för samerna (yrkande 3). Motionärerna anför att det är angeläget att det sker ett utökat nordiskt och internationellt samarbete kring hur samers mänskliga rättigheter kan förverkligas.

I motion 2008/09:A402 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp) begärs ett tillkännagivande om att regeringen inför en minoritetspolitik som omfattar alla etniska minoriteter (yrkande 43). I motionen anförts att många av de skäl som finns för att säkra de nationella minoriteternas rätt till identitet, språk och kultur också gör sig gällande för andra minoriteter. I samma motion begärs ett tillkännagivande om att regeringen ska följa upp Europarådets rapport om skyddet för de nationella minoriteterna (yrkande 44). Motionärerna anför att Europarådet i sin rapport från november 2007 lämnar kritiska synpunkter om bl.a. den långsamma takten i genomförandet av lagstadgad rätt att använda de nationella minoritetsspråken.

Lars Ohly m.fl. (v) begär i motion 2008/09:So554 ett tillkännagivande om att regeringen uppdrar till Socialstyrelsen att ta fram en nationell strategi för hur äldreomsorg på de nationella minoritetsspråken ska kunna erbjudas i hela landet (yrkande 8). I motionen anförts bl.a. att det kan konstateras att antalet personer som har behov av omsorg på det egna modersmålet ökar.

Tidigare behandling

Våren 2008 behandlades en motion med förslag om ett tillkännagivande till regeringen om behovet av en minoritetspolitik som omfattar flera etniska grupper i samhället (bet. 2007/08:KU13). Utskottet avstyrkte motionen med hänvisning till beredningen av kommande minoritetspolitiska proposition.

Våren 2008 behandlades även en motion med förslag om att, i tilläggsdirektiv till Socialstyrelsens uppdrag att ta fram ett nationellt styrdokument för äldreomsorgen, utreda vilka krav som bör vara uppfyllda för att ett äldreboende eller en hemtjänst ska kunna rubriceras som sverigefinskt (bet. 2007/08:KU13). Utskottet avstyrkte motionen med hänvisning till både pågående och aviserat utredningsarbete.

Proposition om samepolitiska frågor

Enligt uppgift från Regeringskansliet bereds för närvarande ett flertal betänkanden (SOU 2001:101, 2006:14 och 2005:116) från bl.a. Rennäringspolitiska kommittén och Gränsdragningskommissionen vilka kommer att ligga till grund för en proposition om samepolitiska frågor under våren 2010.

Övrigt

Den dåvarande sameministern uttalade vid den s.k. Urfolksdagen i Tärnaby den 9 augusti 1998 bl.a. följande:

Jag tycker att vi måste ha lärt oss någonting av historien och jag vill gärna ta det här tillfället i akt och säga till er, som representant för den svenska regeringen och det svenska samhället att jag är väl medveten om det förtryck som Sverige har utövat över det samiska folket genom historien. Jag vill å regeringens vägnar be om ursäkt för det. – – – Vi kan inte på något sätt acceptera det förtryck, t.ex. att samer har förvägrats att använda sitt språk, de tvångsförflyttningar och de många uttryck för förtryck som vi har gjort oss skyldiga till genom årens lopp. Det finns heller ingen annan möjlighet för det svenska samhället att komma vidare, än att be om ursäkt för de övergreppen.

Ursäkten till det samiska folket genom den dåvarande sameministerns uttalande omnämns även i Urbefolkningsdelegationens slutrapport från mars 2005. Vid ett anförande av integrations- och jämställdhetsministern vid Sametingets plenum den 23 oktober 2007 uttalade statsrådet bl.a. följande:

Det är i år 30 år sedan regering och riksdag uttalade sin grunduppfattning: ”att samerna är en etnisk minoritet i Sverige, som i sin egenskap av ursprunglig befolkning i sitt eget land intar en särskild ställning”. Det är nu också snart åtta år sedan riksdagen ratificerade Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk. Dessa ställningstaganden är i sig grundläggande för minoriteternas ställning i det svenska samhället. De utgör majoritetssamhällets erkännande av minoriteternas existens och deras betydelse för det svenska samhället. Och de utgör också en upprättelse och en ursäkt för de oacceptabla förhållanden under vilka våra minoriteter tvingats leva under olika epoker av vår gemensamma historia.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar de överväganden och bedömningar som regeringen lämnar i propositionen vad avser Sveriges minoritetsåtaganden. Mot bakgrund av bl.a. dels den kommande samepolitiska propositionen, dels de åtgärder och lagstiftningsförslag, inte minst införandet av ett uppföljningsansvar, som presenteras i regeringens proposition, dels gällande konventioner, anser utskottet att någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av de här aktuella motionerna inte är nödvändig. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2008/09:K316 (s) yrkandena 1–3, 2008/09:A402 (mp) yrkandena 43–44 samt 2008/09:So554 yrkande 8.

Utskottet noterar vidare vad som anförts av företrädare för såväl nuvarande som tidigare regeringar avseende behandlingen av samer under historien. Utskottet framhåller vikten av konkret politik som kan ge samer och andra minoritetsgrupper upprättelse för de övergrepp som varit. Någon åtgärd från riksdagens sida bedöms i nuläget inte som påkallad. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2008/09:K4 (mp) yrkande 1 och 2008/09:K7 (v) yrkande 1.

Uppföljning av minoritetspolitiken

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår med hänvisning till regeringens förslag om ett statligt uppföljningssystem av dels efterlevnaden av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, dels effekterna av minoritetspolitiken att riksdagen avstyrker en motion gällande behovet av en uppföljning av minoritetspolitiken.

Bakgrund

Den nationella uppföljningen av minoritetspolitiken har framför allt rört konsekvenserna av de tidigare nämnda minoritetsspråkslagarna.

Länsstyrelsen i Norrbottens län ska årligen redovisa hur statsbidraget till kommuner och landsting inom förvaltningsområdet, som lämnas enligt förordningen (2000:86) om statsbidrag till åtgärder för att stödja användningen av samiska, finska och meänkieli, har fördelats samt resultaten av dessa regionala insatser och kostnaderna för dem. Länsstyrelsen genomförde enkätundersökningar dels med statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter och domstolar, dels med inriktning mot skol- och förskoleverksamhet och äldreomsorg. Av länsstyrelsens redovisning av undersökningarna framkom bl.a. att enskildas nyttjande av språkrättigheterna varit låg. Mot bakgrund av detta resultat lät länsstyrelsen forskare vid Luleå tekniska universitet undersöka om och varför språkanvändare har använt respektive inte använt sig av de möjligheter som lagarna innebär.

Konstitutionsutskottet har genomfört en uppföljning av 1999 års riksdagsbeslut om nationella minoriteter och minoritetsspråk (bet. 2005/06:KU19). Som ett led i arbetet har två forskarrapporter tagits fram rörande minoritetspolitiken (jfr 2004/05:RFR3).

Den minoritetspolitiska reformens effekter och de nationella minoriteternas nuvarande situation har även berörts av Statens skolverk, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering och Barnombudsmannen i ett antal rapporter (jfr. a. prop. s. 27). Flera andra rapporter och utredningar har färdigställts inom ramen för beredningen av regeringens minoritetspolitik (jfr ovan under rubriken Redogörelse för ärendet).

Propositionen

Mot bakgrund av de brister som har framkommit i samband med internationell granskning och nationell uppföljning bedömer regeringen att ett statligt uppföljningssystem behöver införas för att tydligare följa upp efterlevnaden av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk samt effekterna av minoritetspolitiken. Uppföljningssystemet bör enligt regeringen bestå av dels en konkretisering av minoritetspolitikens mål för att underlätta uppföljningen, dels ett uppföljningsansvar avseende lagen om

nationella minoriteter och minoritetsspråk, dels en effektivare myndighets-samordning för att underlätta reformarbetet, dels en återrapportering till regeringen för att ge en bättre överblick över efterlevnaden.

I propositionen anförs att man för att förbättra efterlevnaden ytterligare även behöver öka kunskapen i frågor som rör minoritetsrättigheter på nationell, regional och lokal nivå ökas. Mot bakgrund av detta avser regeringen att ge i uppdrag dels till Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget att inom ramen för uppföljningsansvaret genomföra kunskapshöjande insatser, dels till Sametinget att skapa och ansvara för en hemsida rörande de nationella minoriteterna.

Vad gäller Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametingets kunskapshöjande insatser påpekas i propositionen att det också finns ett behov av att se över behovet av informationsmaterial och att ambitionen ska vara att översättning av material bör ske i större utsträckning till de nationella minoritetsspråken, samt att de erfarenheter som gjorts på informationsområdet inom nuvarande förvaltningsområden bör tas till vara och en bredare diskussion bör föras med olika aktörer rörande informationsbehov.

Vad gäller Sametingets arbete med en nationell hemsida anförs i propositionen dels att även arbetet inom förvaltningsområdena kan underlättas genom att samla information på ett ställe, dels att det om kunskap rörande de nationella minoriteterna görs tillgänglig genom hemsidan även skulle underlätta för många skolor att leva upp till kravet i läroplanen. Regeringen anser även att Sametingets arbete med hemsidan bör ske i samråd med företrädare för de nationella minoriteterna och Länsstyrelsen i Stockholms län.

Motionen

I motion 2008/09:K398 av Lennart Sacrédeus (kd) begärs ett tillkännagivande om att regeringen följer upp utfallet av beslutet att ge det finska språket och fyra andra språk minoritetsstatus. Motionären anser att det, trots att det snart gått tio år sedan beslutet, finns anledning att ifrågasätta om minoritetsspråkslagarna fått den verkan de förtjänar.

Tidigare behandling

Våren 2008 behandlades ett motionsyrkande med förslag om en analys över vad det kostar att genomföra den nationella minoritetspolitikens intentioner (bet. 2007/08:KU13). Utskottet avstyrkte med hänvisning till beredningen av kommande minoritetspolitiska proposition motionen. Utskottet förutsatte att ekonomiska analyser som tar hänsyn till vilka kostnader som uppstår om minoritetspolitikens språkliga och kulturella mål ska uppfyllas görs inom Regeringskansliet och avstyrkte motionen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet är för närvarande inte berett att tillstyrka yrkandet om att följa upp minoritetsspråkslagstiftningens verkan mot bakgrund av regeringens förslag om ett statligt uppföljningssystem av dels efterlevnaden av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, dels effekterna av minoritetspolitiken. Utskottet avstyrker därmed motionen 2008/09:K398 (kd).

Åtgärder på utbildningsområdet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår med hänvisning till regeringens revitaliseringsåtgärder samt pågående och planerade utredningar att riksdagen avslår ett flertal motionsyrkanden gällande krav på förbättrad undervisning av minoritetsspråken.

Jämför reservation 8 (s, v, mp).

Gällande rätt

Skollagen

Enligt skollagen (1985:1100) får samiska barn fullgöra sin skolplikt i sameskolan i stället för i den kommunala grundskolan. I 8 kap. skollagen finns bestämmelser om sameskolan, bl.a. anges att utbildningen i sameskolan ska syfta till att ge samers barn en utbildning med samisk inriktning som i övrigt motsvarar utbildningen t.o.m. årskurs 6 i grundskolan (1 §).

I dag finns fem sameskolor i Sverige, i Karesuando, Kiruna, Gällivare, Jokkmokk och Tärnaby.

Grundskoleförordningen m.m.

Enligt 2 kap. 7 § grundskoleförordningen (1994:1194) får en kommun anordna tvåspråkig undervisning för delar av undervisningen i årskurserna 1–6 på umgängesspråket för elever som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk med en av eller båda sina vårdnadshavare. För elever med finska som umgängesspråk får sådan undervisning anordnas även i årskurserna 7–9. Under den sammanlagda tid som tvåspråkig undervisning anordnas får högst hälften anordnas på umgängesspråket. Undervisningen ska planeras så att undervisningen på svenska successivt ökar under utbildningstiden.

Om en eller båda av elevens vårdnadshavare har ett annat språk än svenska som modersmål och språket utgör dagligt umgängesspråk för eleven, ska eleven enligt 2 kap. 9 § få undervisning i detta språk som ett ämne (modersmålsundervisning), om eleven har grundläggande kunskaper

i språket och eleven önskar få sådan undervisning. Modersmålsundervisning i samiska, finska, meänkieli, romani chib eller jiddisch ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Enligt 2 kap. 13 § är en kommun skyldig att anordna modersmålsundervisning i ett språk endast om det finns en lämplig lärare.

I förordningen (2003:306) om försöksverksamhet med tvåspråkig undervisning i grundskolan regleras att kommuner får anordna delar av undervisningen på umgängesspråket i årskurserna 7–9 för elever som har ett annat språk än svenska som dagligt umgängesspråk med en eller båda vårdnadshavarna.

Sameskolförordningen

Enligt 2 kap. 3 § sameskolförordningen (1995:205) får Sameskolstyrelsen efter avtal med en kommun fullgöra kommunens uppgifter inom förskoleklassen, förskoleverksamheten och fritidsverksamheten för samiska barn. Stadgandet undantar dock inte kommunerna inom förvaltningsområdet för samiska från skyldigheten att anordna förskoleverksamhet helt eller delvis på samiska för barn vars vårdnadshavare begär det. Det innebär i stället att förskoleverksamheten kan anordnas genom sameskolans försorg.

I 8 kap. sameskolförordningen (1995:205) finns bestämmelser om integrerad samisk undervisning i grundskolan. Enligt förordningen gäller att en kommun får anordna samisk undervisning för samiska elever vid sin grundskola, om avtal härom träffas mellan kommunen och Sameskolstyrelsen (1 §). Med samisk undervisning avses undervisning med samiska inslag och undervisning i samiska utöver den undervisning som anordnas som modersmålsundervisning i samiska.

Vidare gäller att utbildningen för de samiska eleverna ska integreras med motsvarande utbildning för andra elever i grundskolan samt att den samiska undervisningen även får förläggas till icke timplanebunden tid under skoldagen (2 §).

Gymnasieförordningen

Motsvarande bestämmelser för modersmålsundervisning gäller för gymnasieskolan som för grundskolan, enligt 5 kap. 7 och 12 §§ gymnasieförordningen (1992:394). Modersmålsundervisning kan anordnas som individuellt val, utökat program eller som ersättning för undervisning i andra språk än svenska och engelska (9 §). En kommun är skyldig att anordna modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk även om antalet elever är mindre än fem, vilket tidigare var ett krav (12 §).

Propositionen

I propositionen redogörs för regeringens åtgärder på utbildningsområdet. Vad avser pågående och nyligen beslutade insatser på utbildningsväsendets område anges att regeringen i april 2008 beslutade att ge tilläggsdirektiv

till Utredningen om en ny lärarutbildning i syfte att förbättra tillgången på modersmåls lärare i de nationella minoritetsspråken. Utredningen lämnade i december 2008 en rad förslag (SOU 2008:109) vilka för närvarande bereds inom Regeringskansliet.

För att stärka tillgången på läromedel på minoritetsspråken har regeringen givit Statens skolverk i uppdrag att undersöka behovet samt stödja utveckling och produktion av böcker eller andra läromedel för de nationella minoriteterna. Uppdraget ska redovisas senast den 2 november 2009. Även Sameskolstyrelsen har erhållit medel för utveckling och produktion av läromedel på de samiska varieteterna. I propositionen anges att regeringen avser att göra en förnyad bedömning av läromedelsituationen när uppdraget slutredovisats.

I propositionen anges att Statens skolverk i juli 2008 har avrapporterat regeringsuppdraget om hur distansundervisning kan få anordnas i skolan, bl.a. för modersmålsundervisningen i de nationella minoritetsspråken och att Skolverkets förslag för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Regeringen anser att möjligheterna att på frivillig väg införa distansundervisning som ett sätt att tillhandahålla undervisning i modersmål bör undersökas ytterligare. Som underlag inför ett sådant beslut avser regeringen att uppdraga åt Skolverket att komplettera redovisningen med en analys och förslag avseende de statliga skolformerna, sameskolan och specialskolan.

Vidare anges i propositionen att tillgången på integrerad samisk undervisning bör utökas för att stärka det samiska språkets fortlevnad. Enligt Sameskolstyrelsen finns ett intresse av att utöka dels befintlig samisk integrerad undervisning, dels anordna integrerad undervisning på nya orter. Enligt myndigheten saknas dock medel för utökning av verksamheten. Regeringen avser därför att avsätta ytterligare medel för detta ändamål.

Aktiva revitaliseringsåtgärder

I propositionen anförts att regeringen bedömer att det krävs aktiva åtgärder på lokal, regional och nationell nivå för att främja de nationella minoritetsspråkens bevarande. Europarådet har i sin granskning konstaterat dels att sydsamiskan är ett hotat språk som riskerar att försvinna, dels att situationen för de nationella minoritetsspråken har förbättrats mycket lite utanför nuvarande förvaltningsområden. Revitaliseringsåtgärder behövs enligt Europarådets ministerråd därför omgående.

I propositionen anges att regeringen avser dels knyta en särskild referensgrupp till Regeringskansliet för att bistå med sakkunskap och erfarenhet i frågor som rör revitalisering av de nationella minoritetsspråken, dels initiera en bredare dialog med olika aktörer i samhället för att förstärka revitaliseringen av de nationella minoritetsspråken.

Utöver detta bedömer regeringen att aktiva revitaliseringsinsatser behövs för att stärka de nationella minoritetsspråkens fortlevnad, varför medel bör avsättas för särskilda revitaliseringsinsatser för de nationella minoritetsspråken som riktar sig till enskilda. Medlen ska användas till insatser för att

stärka enskildas språkfärdigheter i minoritetsspråket, exempelvis s.k. språkbadsverksamhet, språkprojekt som riktar sig till barn och deras föräldrar samt läsfrämjande insatser i syfte att stärka minoritetsspråken. Regeringen bedömer att insatser som riktar sig till barn och ungdomar är särskilt angelägna att fördela medel till. I propositionen anges därtill att medlen ska fördelas efter ansökan av den myndighet regeringen bestämmer.

Därtill anges i propositionen att två samiska språkcentrum bör inrättas i det sydsamiska området, i Östersund respektive Tärnaby, i syfte att stärka revitaliseringen av det samiska språket. Regeringen bedömer att Sametinget bör vara huvudman för dessa språkcentrum.

I propositionen anges vidare att enskilda som tillhör de nationella minoriteterna bör ges bättre kunskap om additiv tvåspråkighet och revitalisering för att underlätta bevarandet av de nationella minoritetsspråken. Regeringen bedömer bl.a. att arbetet med den nationella hemsidan som omnämns ovan även bör användas på ett innovativt sätt för att sprida kunskap som stöder bevarandet av de nationella minoritetsspråken. Regeringen bedömer dessutom att ytterligare medel bör avsättas för språkvård av de nationella minoritetsspråken och att åtgärder rörande meänkieli bör prioriteras särskilt.

Motionerna

Mikael Johansson m.fl. (mp) begär i motion 2008/09:K4 ett tillkännagivande till regeringen att den ska återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att kravet på grundläggande kunskaper i minoritetsspråken tas bort (yrkande 4). I motionen anförs dels att regeringens särskilda utredare föreslagit att detta krav tas bort, dels att det väsentliga i sammanhanget är behovet av en vitalisering av minoritetsspråken.

Marianne Berg m.fl. (v) begär i motion 2008/09:K7 ett tillkännagivande till regeringen om att grundläggande kunskaper i ett minoritetsspråk inte ska ställas som krav för rätt till undervisning i minoritetsspråket i grundskolan (yrkande 7). Motionärerna anför att någon möjlighet till begränsning med anledning av det enskilda barnets eller föräldrarnas tidigare kunskaper eller bruk av språket inte nämns i ramkonventionen samt att någon möjlighet att villkora rätten till undervisning i minoritetsspråket på grund av tidigare kunskaper inte finns i minoritetsspråkskonventionens bestämmelser.

I motion 2008/09:K297 av Sinikka Bohlin m.fl. (s) begärs tillkännagivanden om att regeringen dels ska ta initiativ till åtgärder för att garantera undervisning i och på de samiska språken genom att främja utbildning av samiska lärare (yrkande 1), dels ger Sametinget i uppdrag att utarbeta kriterier för framtagande av samiska läromedel (yrkande 2). Enligt motionärerna utgör bristen på samiska lärare ett stort strukturellt problem som måste lösas för att säkerställa syd-, lule- samt nordsamiskans fortlevnad och utveckling.

Tidigare behandling

Våren 2006 avstyrkte utskottet motioner om utbildningsfrågor med hänvisning till utredningsarbete och till åtgärder som regeringen aviserat (bet. 2005/06:KU19). I sitt ställningstagande framhöll utskottet dock att de rapporter som upprättades inom ramen för utskottets uppföljning av riksdagens minoritetspolitiska beslut liksom övriga rapporter visade att det i en rad avseenden fanns tydliga brister när det gäller utbildningssituationen för de nationella minoriteterna. Utskottet underströk bl.a. att de åtaganden Sverige gjort genom ratificeringen av konventionerna ger de nationella minoriteterna en särställning. Utskottet betonade också vikten av att utbildningsfrågorna tas upp inom ramen för det arbete som aviserades i fråga om en strategi för genomförandet av minoritetspolitiken i samhällslivet.

Våren 2008 avstyrkte utskottet med hänvisning till den pågående beredningen av den kommande minoritetspolitiska propositionen en rad motionsyrkanden om bl.a. modersmålsundervisning och en utredning kring bevarande och revitalisering av de nationella minoritetsspråken (bet. 2007/08:KU13).

Utbildningsutskottets yttrande

Vad avser undervisningen på minoritetsspråk erinrar utbildningsutskottet i sitt yttrande om de satsningar som regeringen vidtagit för att stärka modersmålsundervisningen i den svenska skolan och delar i övrigt regeringens bedömningar om undervisning i minoritetsspråk. Utskottet anser därmed att motion 2008/09:K4 yrkande 4 och motion 2008/09:K7 yrkande 7 bör avstyrkas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar de överväganden och bedömningar som regeringen lämnar i propositionen vad avser pågående och nyligen beslutade insatser på utbildningsväsendets område. Utskottet anser att de planerade avsättningarna av ytterligare medel i olika undervisnings- och språkvårdsprojekt främjar bevarandet av de nationella minoritetsspråken. Utskottet delar utbildningsutskottets bedömning om de satsningar som regeringen vidtagit för att stärka modersmålsundervisningen i den svenska skolan och delar i övrigt regeringens bedömningar om undervisning i minoritetsspråk. Mot bakgrund av det ovan anförda är inte utskottet berett att tillstyrka de yrkanden som lämnas i berörda motioner. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2008/09:K4 (mp) yrkande 4, 2008/09:K7 (v) yrkande 7 samt 2008/09:K297 (s) yrkandena 1–2.

Som framgått ovan anför regeringen i propositionen att det bör inrättas två samiska språkcentrum med Sametinget som huvudman. I förtydligande syfte kan här nämnas att med Sametinget avses i det sammanhanget Sametinget i egenskap av statlig förvaltningsmyndighet.

Svensk minoritetspolitik och den finska minoriteten

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår med hänvisning till dels gällande bestämmelser i hälso- och sjukvårdslagen, dels regeringens åtgärder och lagstiftningsförslagen i den nu behandlade propositionen, dels pågående och planerade utredningar att riksdagen avslår en motion gällande bl.a. ytterligare utredning av den svenska minoritetspolitikens effekter avseende den finska minoriteten.

Propositionen

Av propositionen framgår att regeringen bedömer att det inte finns skäl att utöka antalet erkända nationella minoriteter eller nationella minoritetsspråk samt att skäl däremot föreligger för en utvidgning av förvaltningsområdet för finska i enlighet med det redovisade förslaget.

Regeringen föreslår att enskilda alltid ska ha rätt att använda finska och samiska vid sina skriftliga kontakter med Riksdagens ombudsmän. Enskildas rätt vid skriftliga kontakter med Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket eller Diskrimineringsombudsmannen gäller endast i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part. I propositionen omnämns att Ombudsmannen mot etnisk diskriminering hade invändningar mot det begränsade antal myndigheter som föreslagits i departementspromemorian, vilken låg till grund för regeringens förslag i propositionen. Som skäl till sitt förslag anför regeringen dels att Riksdagens ombudsmän, Justitiekanslern och Diskrimineringsombudsmannen hanterar frågor av stor vikt för enskildas rättigheter och rättssäkerhet, dels att Försäkringskassan och Skatteverket redan i dag hanterar ärenden på finska respektive samiska inom förvaltningsområdena.

Som angetts ovan föreslås i propositionen dels att rätten till service och omvårdnad inom ramen för äldreomsorg helt eller delvis på finska, meänkieli respektive samiska även fortsättningsvis ska finnas inom de utvidgade förvaltningsområdena, dels att rätten även ska gälla i kommuner utanför ett förvaltningsområde om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i finska, meänkieli eller samiska, dels att kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor. Regeringen bedömer dock att det inte finns skäl att i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) införa ett tillägg med innebörden att den som bedriver hälso- och sjukvård ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i samiska, finska eller meänkieli där detta behövs i vården.

Av propositionen framgår att regeringen anser att av gällande bestämmelser i hälso- och sjukvårdslagen kan anses följa dels en skyldighet att se till att det finns tillgång till personal med exempelvis kunskaper i samiska, finska eller meänkieli om det behövs för att uppnå god vård eller insatser

av god kvalitet, dels att lagen täcker alla patientgrupper utan att för den delen peka ut någon specifik patientgrupp utifrån t.ex. språk, dels att lagen garanterar alla grupper i befolkningen samma goda vård utan risk för att någon grupp särskilt behöver utpekas eller glömmas bort. Regeringen ser därför ingen anledning att i nuläget ändra i hälso- och sjukvårdslagen.

I propositionen anges att utvidgningen av förvaltningsområdena ger fler samiska och sverigefinska barn bättre möjligheter att tillägna sig sitt minoritetsspråk, eftersom utvidgningen innebär att rätten till förskoleverksamhet helt eller delvis på finska respektive samiska utökas. Mot bakgrund av detta finner regeringen inte skäl att nu gå vidare med att utvidga rätten till plats i förskoleverksamhet som bedrivs helt eller delvis på minoritetsspråk till hela landet (jfr a. prop. s. 97–98).

Som angetts ovan anförs i propositionen att Statens skolverk i juli 2008 har avrapporterat regeringsuppdraget om hur distansundervisning kan få anordnas i skolan och att Skolverkets förslag för närvarande bereds inom Regeringskansliet samt att regeringen avser att uppdra åt Skolverket att komplettera redovisningen av uppdraget med en analys och förslag avseende de statliga skolformerna, sameskolan och specialskolan.

Gällande rätt

Hälso- och sjukvårdslagen

Av 2 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) framgår bl.a. att målet för hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen samt att vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet.

Enligt 2 b § gäller att en patient ska ges individuellt anpassad information om sitt hälsotillstånd och om de metoder för undersökning, vård och behandling som finns. Enligt 2 e § gäller att där det bedrivs hälso- och sjukvård ska det finnas den personal, de lokaler och den utrustning som behövs för att god vård ska kunna ges.

Motionen

Sinikka Bohlin och Raimo Pärssinen (s) begär i motion 2008/09:K6 att riksdagen tillkännager för regeringen vad som anförs i motionen om den finska minoriteten. I motionen påpekas dels att konsekvenserna av att den stora sverigefinska minoriteten i Västsverige inte får samma rättigheter som finnar boende i Mälardalen, dels att frånvaron av Arbetsförmedlingen i lagförslagets förteckning av myndigheter utanför förvaltningsområdena, med vilka den enskilde alltid ska ha rätt att skriftligen kontakta på finska och samiska, inte är godtagbart belysta i propositionen. I motionen anförs vidare att propositionens förtydligande i socialtjänstlagen om kommunernas ansvar för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, där detta behövs i omvårdnaden av äldre människor, även borde göras i

hälso- och sjukvårdslagen. Därtill anser de båda motionärerna att regeringen borde utreda frågan dels om ansvaret att anordna förskoleverksamhet på finska i hela landet och inte endast inom förvaltningsområdet, dels om anordnandet av lärarutbildningar av förskole- och klasslärare på minoritetsspråken.

Tidigare behandling

Under våren 2006 behandlade utskottet ett flertal motionsyrkanden (bet. 2005/06:KU19) som diskuterade bl.a. äldreomsorgen för finsktalande. Utskottet noterade då att det utgick från att behovet av omsorg om äldre från den sverigefinska minoriteten kommer att bli föremål för närmare bedömningar och lösningar under det fortsatta arbetet som bl.a. innebär att man stimulerar utvecklingen av en äldreomsorg som är anpassad för ett mångkulturellt samhälle. Utskottet avslag samtliga motioner.

Utskottets ställningstagande

Mot bakgrund av dels gällande bestämmelser i hälso- och sjukvårdslagen, dels regeringens åtgärder och lagstiftningsförslagen i den nu behandlade propositionen, dels pågående och planerade utredningar är utskottet inte berett att, med anledning av vad som anförs i motionen om ytterligare utredning av den svenska minoritetspolitikens effekter avseende den finska minoriteten, förorda att någon åtgärd bör vidtas från riksdagens sida. Därmed avstyrks motion 2008/09:K6 (s).

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Utvidgning av förvaltningsområdena för finska och samiska, punkt 1 (mp)

av Mikael Johansson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar reservantens i bilaga 3 intagna förslag 2 till lydelse av 6 § lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:K4 yrkandena 2 och 3 samt avslår proposition 2008/09:158 i denna del och motion 2008/09:K5 yrkande 3.

Ställningstagande

Regeringen har valt att frångå utredningens förslag att utvidga finska språkets förvaltningsområde till att gälla hela Mälardalsregionen. Jag anser att det är beklämmande att tillfälliga politiska majoriteter i kommunerna i regionen nu ska ha rätt att bestämma över huruvida en grundläggande mänsklig rättighet åtföljs. I samma utredning föreslås också en utvidgning av förvaltningsområdet för samiska till att utöver regeringens förslag i den nu behandlade propositionen även omfatta Dorotea, Krokomb, Piteå, Skellefteå, Vindeln, Åsele och Älvsbyn. Jag anser att riksdagen bör stödja de förslag som utredningen lagt fram i dessa avseenden, vilket jag föreslår riksdagen att besluta.

2. Utvidgning av förvaltningsområdena för finska och samiska, punkt 1 (s)

av Berit Andnor (s), Morgan Johansson (s), Yilmaz Kerimo (s), Helene Petersson i Stockaryd (s), Billy Gustafsson (s) och Phia Andersson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar reservanternas i bilaga 3 intagna förslag 1 till lydelse av 6 § lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:K5 yrkande 3 och avslår proposition 2008/09:158 i denna del och motion 2008/09:K4 yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

Regeringen föreslår en utvidgning av förvaltningsområdet för samiska. Vi anser att detta i grunden är bra då det finns ett flertal samer som i dag bor utanför det nuvarande förvaltningsområdet och därmed inte får möjligheten att fullt ut använda sig av samiskan i kontakter med myndigheter. En del kommuner med stor sydsamisk befolkning lämnas dock utanför förvaltningsområdet i propositionen. Regeringens skäl för detta är att de inte aktivt sagt sig vara beredda att ingå i det. Några inlandskommuner har dock under remissbehandlingen valt att inte yttra sig i frågan. Vi anser att dessa kommuner redan nu definitivt bör kunna bli en del av förvaltningsområdet för samiska, vilket vi föreslår riksdagen att besluta.

3. Kostnadsförslag för en utvidgning av förvaltningsområdena m.m., punkt 2 (v)

av Marianne Berg (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:K7 yrkandena 3–5 och avslår motion 2008/09:K376.

Ställningstagande

Det förstärkta skydd som finns inom de nuvarande förvaltningsområdena ger enskilda rätten att använda finska, meänkieli och samiska i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar. Lagstiftningen innebär även att enskilda har rätt till förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på dessa språk.

Europarådet har riktat kritik mot Sveriges genomförande av dessa åtaganden, dels för att enskilda inte har kunnat utnyttja dessa rättigheter fullt ut, dels för att dessa rättigheter gäller i ett begränsat geografiskt område. Jag anser att Sverige bör dels ta till sig den kritik som Europarådet har riktat gentemot Sverige i dessa avseenden, dels sträva efter att på sikt ta bort strukturen med förvaltningsområden och i stället utvidga rätten att använda finska, meänkieli och samiska i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar över hela landet. Jag anser även att regeringen bör

återkomma med en långsiktig planering och ett förslag på hur kostnaderna för en sådan förvaltningsområdesutvidgning ska kunna täckas. Detta bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening.

Regeringen föreslår i propositionen en utvidgning av förvaltningsområdena för de finska och samiska språken. Det är förslag som jag tycker går i rätt riktning. Europarådet har pekat på behovet av att utvidga omfattningen av gällande minoritetsspråkslagstiftning när det gäller just de finska och samiska språken. Europarådet har rekommenderat Sverige att införa en lagstiftning som fullt ut skyddar rätten att använda minoritetsspråk i kontakter med myndigheter i områden där språken talas av hävd eller av ett större antal personer. Av den anledningen efterfrågar Europarådet en utvidgning av förvaltningsområdena för finska och samiska. Jag anser att Europarådets rekommendationer i dessa avseenden bör följas och att förslagen i utredningen Rätten till mitt eget språk (SOU 2005:40) därför bör följas och förvaltningsområdet för det finska språket bör utvidgas till att omfatta samtliga kommuner i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län, sammanlagt 53 kommuner, förutom de kommuner som redan omfattas, dvs. Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå.

Följaktligen bör regeringen skyndsamt återkomma med ett förslag på hur kostnaderna för en sådan utvidgning av förvaltningsområdet för det finska språket ska täckas.

4. Skriftlig översättning av rättegångsmaterial, punkt 4 (s, v, mp)

av Berit Andnor (s), Morgan Johansson (s), Yilmaz Kerimo (s), Helene Petersson i Stockaryd (s), Billy Gustafsson (s), Marianne Berg (v), Phia Andersson (s) och Mikael Johansson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:K5 yrkande 2 och 2008/09:K7 yrkande 6.

Ställningstagande

Enligt vår mening bör rätten till skriftlig översättning avse även övriga handlingar som kan förekomma i en domstolsprocess. Ett skriftligt dokument är överlägset både som stöd för minnet och för att undvika onödiga tolkningstvister. En fullständig rätt att få alla dokument i t.ex. en förundersökning översatta är däremot inte nödvändig. En sådan rätt riskerar att avsevärt försena domstolsprocesser i mål med omfattande skriftligt material, t.ex. ekobrottsmål.

Enligt vår mening bör regeringen återkomma med ett förslag till en lämplig avvägning mellan behovet av en smidig och praktisk hantering i domstolarna och en ökad rättssäkerhet för enskilda vad gäller frågan om skriftlig översättning av rättegångsmaterial.

Sammanfattningsvis anser vi således att konstitutionsutskottet bör tillstyrka motionerna K5 yrkande 6 och K7 yrkande 2.

5. Tillsynsansvar över lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, punkt 5 (s, v, mp)

av Berit Andnor (s), Morgan Johansson (s), Yilmaz Kerimo (s), Helene Petersson i Stockaryd (s), Billy Gustafsson (s), Marianne Berg (v), Phia Andersson (s) och Mikael Johansson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:K5 yrkande 1 och 2008/09:K7 yrkande 2 och avslår motion 2008/09:So554 yrkande 7.

Ställningstagande

Vi tycker det är bra att det finns ett uppföljningsansvar och att det kan ligga på Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget, men vi anser att det också måste finnas ett tillsynsansvar. Genom införandet av ett tillsynsansvar uppnås en högre grad av rättssäkerhet. Regeringens förslag om att Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget enbart ska ha uppföljningsansvar är därför inte tillfredsställande. Vi anser därför att regeringen bör återkomma med förslag på hur tillsynsarbetet ska kunna bedrivas och organiseras och vilken myndighet som ska ges ett sådant nationellt tillsynsansvar. Detta bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening.

6. Sveriges minoritetsåtaganden m.m., punkt 6 (v)

av Marianne Berg (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:K7 yrkande 1 och 2008/09:So554 yrkande 8, bifaller delvis motion 2008/09:K4 yrkande 1 och avslår motionerna 2008/09:K316 yrkandena 1–3 och 2008/09:A402 yrkandena 43 och 44.

Ställningstagande

Jag anser att regeringen bör, med utgångspunkt i bl.a. de uttalanden som gjorts av företrädare för nuvarande och tidigare regeringar till samer i samma fråga, dels uttala en offentlig ursäkt till de nationella minoriteterna i syfte att ge upprättelse för de historiska misstag som svenska myndigheter och samhället i stort har utsatt dessa grupper för, dels systematiskt sammanställa befintlig dokumentation.

Vidare anser jag att riksdagen ska tillkänna för regeringen att den ska uppdraga åt Socialstyrelsen att ta fram en nationell strategi för hur äldreomsorg på de nationella minoritetsspråken ska kunna erbjudas i hela landet, mot bakgrund av att jag kan konstatera att antalet personer som har behov av omsorg på det egna modersmålet ökar. Detta bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening.

7. Sveriges minoritetsåtaganden m.m., punkt 6 (mp)

av Mikael Johansson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:K4 yrkande 1 och 2008/09:A402 yrkandena 43 och 44, bifaller delvis motion 2008/09:K7 yrkande 1 och avslår motionerna 2008/09:K316 yrkandena 1–3 och 2008/09:So554 yrkande 8.

Ställningstagande

Jag anser att svenska staten bör, med utgångspunkt i de uttalanden som gjorts av företrädare för nuvarande och tidigare regeringar till samer i samma fråga, uttala en offentlig ursäkt och ett tydligt avståndstagande från den assimilationspolitik som bedrevs gentemot den finskspråkiga befolkningen i Sverige under stora delar av 1900-talet. Detta bör riksdagen tillkänna för regeringen som sin mening.

Dagens minoritetspolitik rör främst de fem nationella minoriteterna romer, judar, sverigefinnar, tornedalingar och samer. Jag anser dock att många av de skäl som finns för att säkra de nationella minoriteternas rätt till identitet, språk och kultur också gör sig gällande för andra minoriteter. Utan att rättigheterna för eller hänsynen till de nationella minoriteterna minskas bör minoritetspolitiken därför breddas till att omfatta samtliga etniska minoriteter. Jag menar att Europarådets rapport bör tas på största allvar och att åtgärder bör vidtas för att säkerställa att kritiken följs upp.

Därför anser jag att riksdagen ska tillkännage för regeringen dels att en minoritetspolitik införs som omfattar alla etniska minoriteter, dels vikten av att följa upp Europarådets rapport om skyddet för de nationella minoriteterna.

8. Åtgärder på utbildningsområdet, punkt 8 (s, v, mp)

av Berit Andnor (s), Morgan Johansson (s), Yilmaz Kerimo (s), Helene Petersson i Stockaryd (s), Billy Gustafsson (s), Marianne Berg (v), Phia Andersson (s) och Mikael Johansson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:K4 yrkande 4 och 2008/09:K7 yrkande 7 och avslår motion 2008/09:K297 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Vi anser att riksdagen bör tillkännage för regeringen att den ska återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att kravet på grundläggande kunskaper i minoritetsspråken för att få modersmålsundervisning i minoritetsspråk i grundskolan tas bort.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2008/09:158 Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna:

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk,
2. lag om ändring i sametingslagen (1992:1433),
3. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).

Följdmotionerna

2008/09:K4 av Mikael Johansson m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen för Sveriges räkning bör be om ursäkt och ta tydligt avstånd från den assimilationspolitik som bedrevs gentemot den samiskspråkiga och finskspråkiga befolkningen i Sverige under stora delar av 1900-talet.
2. Riksdagen beslutar att 6 § första stycket i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk får följande lydelse: Med förvaltningsområdet för finska avses kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala, Övertorneå samt samtliga kommuner i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län.
3. Riksdagen beslutar att 6 § tredje stycket i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk får följande lydelse: Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Krokoms, Lycksele, Malå, Piteå, Skellefteå, Umeå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Vilhelmina, Vindeln, Åre, Åsele, Älvdalen, Älvsbyn och Östersund.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta bort kravet på grundläggande kunskaper för att få undervisning i minoritetsspråk.

2008/09:K5 av Berit Andnor m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillsynsansvaret över lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om handlingar på minoritetsspråken i domstolar.

3. Riksdagen beslutar att 6 § tredje stycket lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk får följande lydelse: Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Krokom, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Åsele, Älvdalen och Östersund.

2008/09:K6 av Sinikka Bohlin och Raimo Pärssinen (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om den finska minoriteten i Sverige.

2008/09:K7 av Marianne Berg m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en strategi för hur de nationella minoriteterna ska kunna få upprättelse för de historiska misstag som svenska myndigheter och samhället har utsatt dessa grupper för.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på en myndighet i landet som kan ges ett nationellt tillsynsansvar för att säkerställa att syftet med lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk efterlevs.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en långsiktig planering och kostnadsförslag för att en utvidgning av rätten att använda finska, meänkieli och samiska i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar över hela landet på sikt ska kunna uppnås.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett kostnadsförslag för en utvidgning av förvaltningsområdet för det finska språket till att gälla även samtliga kommuner i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett kostnadsförslag för en utvidgning av förvaltningsområdet för det samiska språket till att gälla även kommunerna Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Härjedalen, Krokom, Lycksele, Malå, Piteå, Skellefteå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Vindeln, Åre, Åsele, Älvdalen, Älvsbyn och Östersund.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rätten att få handlingar på minoritetsspråk i domstolar.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta bort kravet på grundläggande kunskaper för att få undervisning i sitt minoritetsspråk.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008

2008/09:K297 av Sinikka Bohlin m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen tar initiativ till åtgärder för att garantera undervisning i och på de samiska språken genom att främja utbildning av samiska lärare.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ger Sametinget i uppdrag att utarbeta kriterier för framtagande av samiska läromedel.

2008/09:K316 av Carina Ohlsson och Ann-Kristine Johansson (båda s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen med utgångspunkt i urfolks rättigheter löser de oklarheter som finns kring samers rättigheter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge i uppdrag till någon myndighet att övervaka Sveriges efterlevnad av minoritetskonventionerna och andra internationella dokument som rör nationella minoriteter och samer.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen inom ramen för arbetet i Nordiska ministerrådet tar initiativ till ett utbyte av erfarenheter av hur man kan arbeta för att förbättra situationen för samerna.

2008/09:K376 av Raimo Pärssinen (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om minoritetspolitiken för den finska minoriteten.

2008/09:K398 av Lennart Sacrédeus (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att följa upp hur beslutet utfallit att ge det finska språket och fyra andra språk minoritetsstatus.

2008/09:So554 av Lars Ohly m.fl. (v):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Länsstyrelsen i Norrbottens län bör få i uppdrag att särskilt utveckla tillsynen när det gäller tillgång till äldreomsorg på de nationella minoritetsspråken inom förvaltningsområdena.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Socialstyrelsen bör ta fram en nationell strategi för hur äldreomsorg på de nationella minoritetsspråken ska kunna erbjudas i hela landet.

2008/09:A402 av Maria Wetterstrand m.fl. (mp):

43. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en minoritetspolitik införs som omfattar alla etniska minoriteter.
44. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att följa upp Europarådets rapport om skyddet för de nationella minoriteterna.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om nationella minoriteter, nationella minoritetsspråk, förvaltningsområden och rätten att använda minoritetsspråk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt bestämmelser om vissa skyldigheter inom förskoleverksamhet och äldreomsorg. Lagen innehåller också bestämmelser om uppföljning av tillämpningen av lagen.

2 § Nationella minoriteter är judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar i enlighet med Sveriges åtaganden enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (SÖ 2000:2) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (SÖ 2000:3).

I språklagen (2009:000) anges att de nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

3 § Förvaltningsmyndigheter ska när det behövs på lämpligt sätt informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt denna lag.

4 § I språklagen (2009:000) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

5 § Förvaltningsmyndigheter ska ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Förvaltningsområden

6 § Med förvaltningsområdet för finska avses kommunerna Botkyrka, Eskilstuna, Gällivare, Hallstahammar, Haninge, Haparanda, Huddinge, Håbo, Kiruna, Köping, Pajala, Sigtuna, Solna, Stockholm, Södertälje,

Tierp, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarleby, Österåker, Östhammar och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för meänkieli avses kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen och Östersund.

7 § Andra kommuner än de som anges i 6 § kan efter anmälan få ingå i förvaltningsområdet för finska, meänkieli eller samiska. Beslut att en kommun ska få ingå i ett förvaltningsområde fattas av regeringen. Regeringen får meddela föreskrifter om sådan frivillig anslutning till ett förvaltningsområde.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos myndigheter

8 § Enskilda har rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska, meänkieli respektive samiska.

Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

9 § Utanför ett förvaltningsområde har enskilda rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid muntliga och skriftliga kontakter i förvaltningsmyndigheters ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet kan handläggas av personal som behärskar minoritetsspråket.

10 § Enskilda har alltid rätt att använda finska och samiska vid sina skriftliga kontakter med Riksdagens ombudsmän. Detsamma gäller vid enskildas skriftliga kontakter med Justitiekanslern, Försäkringskassan, Skatteverket och Diskrimineringsombudsmannen i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part.

11 § Förvaltningsmyndigheter ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli respektive samiska där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten.

12 § Förvaltningsmyndigheter får bestämma särskilda tider och särskild plats för att ta emot besök av enskilda som talar finska, meänkieli respektive samiska, samt ha särskilda telefontider.

Rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos domstolar

13 § Den som är part eller ställföreträdare för part i ett mål eller ett ärende hos en länsrätt, tingsrätt, fastighetsdomstol, miljödomstol eller sjörättsdomstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå har rätt att använda finska eller meänkieli under målets eller ärendets handläggning, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner. Detsamma gäller samiska hos en sådan domstol med en domkrets som helt eller delvis sammanfaller med kommunerna Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk eller Kiruna, om målet eller ärendet har anknytning till någon av dessa kommuner.

Rätten att använda finska, meänkieli respektive samiska omfattar också de domstolar dit en dom eller ett beslut i ett mål eller ärende som avses i första stycket överklagas.

14 § Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska i mål eller ärenden hos domstolar enligt 13 § omfattar rätt att ge in handlingar och skriftlig bevisning på detta språk, rätt att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översatta till detta språk och rätt att vid muntlig förhandling inför domstolen tala detta språk. Domstolen ska översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska, om det inte är uppenbart onödigt.

Även i övrigt ska domstolen sträva efter att använda minoritetsspråket i sina kontakter med parten eller dennes ställföreträdare.

I alla mål och ärenden som omfattas av rätten att använda finska, meänkieli eller samiska hos domstolar enligt 13 § har en part eller ställföreträdare för part som saknar juridiskt biträde rätt att på begäran få domslut och domskäl eller beslut och beslutsmotivering skriftligen översatta till detta språk.

15 § Den som vill använda finska, meänkieli eller samiska under ett måls eller ett ärendes handläggning i domstol enligt 13 § ska begära detta i samband med att målet eller ärendet inleds eller första gången parten ska yttra sig i målet eller ärendet.

En begäran om att få en översättning enligt 14 § tredje stycket ska framställas inom en vecka från det att domen eller beslutet meddelats, om en sådan begäran inte har framställts tidigare under handläggningen av målet eller ärendet.

Om en begäran om att använda minoritetsspråk eller om att få en översättning framställs senare än vad som anges i första och andra styckena får den avslås. En sådan begäran får även avslås om det är uppenbart att den har ett otillbörligt syfte.

16 § Om en part eller ställföreträdare för part har rätt att använda finska, meänkieli eller samiska i rättegång, ska tolk anlitas i enlighet med bestämmelserna i 5 kap. 6–8 §§ och 33 kap. 9 § rättegångsbalken och 50–52 §§ förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Finska, meänkieli och samiska i förskoleverksamhet och äldreomsorg

17 § När en kommun i ett förvaltningsområde erbjuder plats i förskoleverksamhet enligt 2 a kap. 1 och 7 §§ skollagen (1985:1100), ska kommunen erbjuda barn vars vårdnadshavare begär det plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska.

18 § En kommun i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller delar av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska. Detsamma gäller kommuner utanför ett förvaltningsområde, om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i språket.

Undantag

19 § Om det finns särskilda skäl får regeringen meddela föreskrifter om att en viss myndighet som lyder under regeringen ska undantas från tillämpningen av 8 §. Motsvarande gäller efter regeringens bemyndigande för landsting och kommun i fråga om kommunala myndigheter.

Uppföljning m.m.

20 § Förvaltningsmyndigheters tillämpning av denna lag ska följas upp. Regeringen meddelar föreskrifter om vilken eller vilka myndigheter som ska ansvara för uppföljningen. Detta uppföljningsansvar innebär ingen inskränkning i det tillsynsansvar som vilar på andra myndigheter.

21 § En myndighet med uppföljningsansvar ska dessutom genom rådgivning, information och liknande verksamhet bistå andra förvaltningsmyndigheter vid tillämpningen av lagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010 då lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar och lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar ska upphöra att gälla.

2 Förslag till lag om ändring i sametingslagen (1992:1433)

Häri genom föreskrivs att 2 kap. 1 § sametingslagen (1992:1433) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §¹

Sametinget *skall* verka för en levande samisk kultur och *därvid* ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur. Till Sametingets uppgifter hör särskilt att

1. besluta om fördelningen av statens bidrag och av medel ur Samefonden till samisk kultur och samiska organisationer samt av andra medel som ställs till samernas gemensamma förfogande,

2. utse den styrelse för sameskolan som avses i 8 kap. 6 § skollagen (1985:1100),

3. leda det samiska språkarbetet,

4. medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid utnyttjande av mark och vatten,

5. informera om samiska förhållanden,

6. utföra de övriga uppgifter som ankommer på Sametinget enligt lag eller annan författning.

Sametinget *ska* verka för en levande samisk kultur och ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur. Till Sametingets uppgifter hör särskilt att

statens bidrag och av medel ur

Samefonden till samisk kultur och samiska organisationer samt av andra medel som ställs till samernas gemensamma förfogande,

2. utse den styrelse för sameskolan som avses i 8 kap. 6 § skollagen (1985:1100),

3. *fastställa mål för och* leda det samiska språkarbetet,

4. medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid utnyttjande av mark och vatten,

5. informera om samiska förhållanden, *och*

6. utföra de övriga uppgifter som ankommer på Sametinget enligt lag eller annan författning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.

¹ Senaste lydelse 2006:803.

3 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

6 §

Socialnämnden *skall* göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på detta område.

Kommunen *skall* planera sina insatser för äldre. I planeringen *skall* kommunen samverka med landstinget samt andra samhällsorgan och organisationer.

Socialnämnden *ska* göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på detta område.

Kommunen *ska* planera sina insatser för äldre. I planeringen *ska* kommunen samverka med landstinget samt andra samhällsorgan och organisationer.

Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2010.

BILAGA 3

Reservanternas lagförslag

Förslag 1 till lydelse av 6 § lag om nationella minoriteter och minoritetspråk

Regeringens förslag

Reservanternas förslag

6 §

Med förvaltningsområdet för finska avses kommunerna Botkyrka, Eskilstuna, Gällivare, Hallstahammar, Haninge, Haparanda, Huddinge, Håbo, Kiruna, Köping, Pajala, Sigtuna, Solna, Stockholm, Södertälje, Tierp, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarleby, Österåker, Östhammar och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för meänkieli avses kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen och Östersund.

Med förvaltningsområdet för finska avses kommunerna Botkyrka, Eskilstuna, Gällivare, Hallstahammar, Haninge, Haparanda, Huddinge, Håbo, Kiruna, Köping, Pajala, Sigtuna, Solna, Stockholm, Södertälje, Tierp, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarleby, Österåker, Östhammar och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för meänkieli avses kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, *Dorotea*, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, *Krokom*, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, *Åsele*, Älvdalen och Östersund.

Förslag 2 till lydelse av 6 § lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Regeringens förslag

Reservantens förslag

6 §

Med förvaltningsområdet för finska avses kommunerna *Botkyrka, Eskilstuna, Gällivare, Hallstahammar, Haninge, Haparanda, Hudde, Håbo, Kiruna, Köping, Pajala, Sigtuna, Solna, Stockholm, Södertälje, Tierp, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarleby, Österåker, Östhammar och Övertorneå.*

Med förvaltningsområdet för meänkieli avses kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen och Östersund.

Med förvaltningsområdet för finska avses kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala, Övertorneå samt samtliga kommuner i Stockholm, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län.

Med förvaltningsområdet för meänkieli avses kommunerna Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå.

Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Krokom, Lycksele, Malå, Piteå, Skellefteå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Vindelns, Åre, Åsele, Älvdalen, Älvsbyn och Östersund.

BILAGA 4

Justitieutskottets yttrande
2008/09:JuU3y

Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har den 26 mars 2009 beslutat bereda bl.a. justitieutskottet tillfälle att avge yttrande över regeringens proposition 2008/09:158 Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna samt eventuella motioner i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Justitieutskottet yttrar sig dels över propositionen i den del som rör rätten att använda finska, meänkieli och samiska hos domstolar, dels över motionerna 2008/09:K5 (s) yrkande 2 och 2008/09:K7 (v) yrkande 6 som avser denna fråga.

Utskottets överväganden

Propositionen

Rätten att använda finska, meänkieli eller samiska i mål eller ärenden hos domstolar omfattar även fortsättningsvis rätten att ge in handlingar och skriftlig bevisning på detta språk, rätten att få de handlingar som hör till målet eller ärendet muntligen översätta till detta språk och rätten att vid muntlig förhandling inför domstolen tala detta språk. Domstolen ska översätta handlingar och skriftlig bevisning till svenska om det inte är uppenbart obehövt. Även i övrigt ska domstolen sträva efter att använda minoritetsspråket i sina kontakter med parten eller dennes ställföreträdare.

I alla mål och ärenden som omfattas av rätten att använda finska, meänkieli eller samiska ska enligt förslaget i propositionen en part eller ställföreträdare för part som saknar juridiskt biträde ha rätt att på begäran få domstolens domslut och domskäl eller beslut och beslutsmotivering skriftligen översätta till detta språk. Den föreslagna lagtexten är utformad på så sätt att alla beslut omfattas, inte bara domstolars slutliga beslut.

Vad gäller motiven till regeringens förslag till att rätten till skriftlig översättning bör införas i domstol hänvisas i propositionen till avsnittet som behandlar rätten till översättning av myndigheters beslut och beslutsmotivering. I det aktuella avsnittet anges bl.a. att regeringen anser att rätten till skriftlig översättning behöver begränsas till viss del eftersom kostnaden för sådana översättningar annars riskerar att bli hög.

Motionerna

I motionerna 2008/09:K5 (s) yrkande 2 och 2008/09:K7 (v) yrkande 6 anser motionärerna att rätten till skriftlig översättning bör omfatta ytterligare rättegångsmaterial.

Utskottets bedömning

I dag har en enskild person rätt att på begäran få en muntlig översättning till minoritetsspråket av ett beslut. Utskottet bedömer att rättssäkerhetsaspekter talar för att krav på skriftlighet införs. Ett sådant krav på skriftlighet bör enligt utskottets mening, och som regeringen också föreslagit, inte inskränkas till slutliga beslut utan omfatta alla beslut som domstolar fattar under ett ärendes eller ett måls handläggning. Utskottet anser att den allmänna rätt som införs för enskilda som saknar juridiskt biträde att få domslut och domskäl samt beslut och beslutsmotivering översätta till

finska, meänkieli respektive samiska är väl avvägd. Utskottet tillstyrker således propositionen i den här behandlade delen och avstyrker bifall till motionerna K5 yrkande 2 och K7 yrkande 6.

Stockholm den 28 april 2009

På justitieutskottets vägnar

Thomas Bodström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Thomas Bodström (s), Inger Davidson (kd), Henrik von Sydow (m), Krister Hammarbergh (m), Margareta Persson (s), Johan Linander (c), Elisebeht Markström (s), Johan Pehrson (fp), Karl Gustav Abramsson (s), Inge Garstedt (m), Christer Adelsbo (s), Helena Bouveng (m), Lena Olsson (v), Kerstin Haglö (s), Otto von Arnold (kd), Mehmet Kaplan (mp) och Borian Åberg (m).

Avvikande mening

Avvikande mening (s, v, mp)

Thomas Bodström (s), Margareta Persson (s), Elisebeht Markström (s), Karl Gustav Abramsson (s), Christer Adelsbo (s), Lena Olsson (v), Kerstin Haglö (s) och Mehmet Kaplan (mp) anför:

Enligt vår mening bör rätten till skriftlig översättning avse även övriga handlingar som kan förekomma i en domstolsprocess. Ett skriftligt dokument är överlägset både som stöd för minnet och för att undvika onödiga tolkningstvister. En fullständig rätt att få alla dokument i t.ex. en förundersökning översatta är däremot inte nödvändig. En sådan rätt riskerar att avsevärt försena domstolsprocesser i mål med omfattande skriftligt material, t.ex. ekobrottsmål.

Enligt vår mening bör regeringen återkomma med ett förslag till en lämplig avvägning mellan behovet av en smidig och praktisk hantering i domstolarna och en ökad rättssäkerhet för enskilda vad gäller frågan om skriftlig översättning av rättegångsmaterial.

Sammanfattningsvis anser vi således att konstitutionsutskottet bör tillstyrka motionerna K5 yrkande 6 och K7 yrkande 2.

BILAGA 5

Utbildningsutskottets yttrande
2008/09:UbU2y

Från erkännande till egenmakt –
regeringens strategi för de nationella
minoriteterna

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har den 26 mars 2009 beslutat att bereda utbildningsutskottet tillfälle att avge yttrande över regeringens proposition 2008/09:158 Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna med motioner, i de delar som berör utbildningsutskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet behandlar i det följande för utbildningsutskottet relevanta delar i regeringens proposition samt motionerna 2008/09:K4 yrkandena 2, 3 och 4, 2008/09:K5 yrkande 3 och 2008/09:K7 yrkandena 4, 5 och 7.

Utskottets överväganden

Propositionen

Utgångspunkten för den nuvarande svenska minoritetspolitiken är Sveriges folkrättsliga åtaganden enligt Europarådets två konventioner rörande minoriteter: ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.

I föreliggande proposition föreslås en ny lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Avsikten med förslaget är att förtydliga de nationella minoriteternas rättigheter. Lagen innehåller bl.a. allmänna bestämmelser rörande samtliga nationella minoriteter, bestämmelser om utvidgning av förvaltningsområdena för finska och samiska, bestämmelser om rätt att använda finska, meänkieli och samiska samt om uppföljning av efterlevnaden av lagen. Den föreslagna lagen föreslås ersätta lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar samt lagen (1999:1176) om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar, som därmed upphör att gälla. Vidare föreslås ändringar i sametingslagen (1992:1433) och socialtjänstlagen (2001:453). Den nya lagen och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2010.

Propositionen innehåller även andra delar i regeringens samlade strategi för minoritetspolitiken med åtgärder för att motverka diskriminering och utsatthet av de nationella minoriteterna, säkerställa en bättre efterlevnad av Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk och uppföljning av vidtagna åtgärder, stärka de nationella minoriteternas egenmakt och inflytande samt främja bevarandet av de nationella minoritetsspråken.

Undervisning i minoritetsspråk

Propositionen

I propositionen anges att Europarådet i sin granskning av efterlevnaden av minoritetskonventionerna har konstaterat att utbildning i och på minoritetsspråk är av grundläggande betydelse för att främja minoritetsspråkens bevarande och att det krävs särskilda åtgärder i Sverige för att göra undervisningen mer tillgänglig i eller på minoritetsspråken. Utbudet av undervisning i minoritetsspråk, dvs. modersmålsundervisning, är enligt Europarådet begränsat inom den kommunala skolan, och tillgången på tvåspråkig undervisning är mycket begränsad. Det råder även brist på lärare och läromedel i minoritetsspråk.

Europarådets ministerråd har därför rekommenderat Sverige att vidta åtgärder omgående för att stärka tillgången på undervisning i minoritetsspråk, utveckla läromedel och förbättra lärarutbildningen på alla nivåer. Nuvarande undervisningsmodeller behöver anpassas i enlighet med Sveriges minoritetsåtaganden för att öka kvaliteten i och tillgången till modersmålsundervisning och för att möjliggöra tvåspråkig undervisning.

I propositionen redovisas de åtgärder som regeringen vidtagit i syfte att stärka modersmålsundervisningen i skolan. Inom ramen för den tidigare Myndigheten för skolutvecklings mångfaldsuppdrag kunde skolor som anmälde deltagande i försöksverksamheten under 2006 och 2007 få ekonomiskt stöd och tillgång till kompetensutveckling. Skolorna kunde också delta i ett nätverk med andra skolor för inspiration och stöd. Redovisning av försöksverksamheten finns i Myndigheten för skolutvecklings rapport Förstärkt försöksverksamhet med ämnesundervisning på modersmål och kompetensutveckling för modersmåls lärare (dnr 2006:231).

Statens skolverk avrapporterade sommaren 2008 ett regeringsuppdrag om hur distansundervisning kan få anordnas i skolan, bl.a. för modersmålsundervisningen i de nationella minoritetsspråken. Regeringens avsikt är att införa möjlighet till distansundervisning som ett sätt att kunna tillhandahålla undervisning i modersmål i skolor som saknar lärare i ämnet.

Skolverket har vidare hösten 2007 och hösten 2008 skickat ut broschyren Nationella minoriteter i skolan för att informera skolhuvudmännen om de nationella minoriteterna och deras rättigheter i skolan.

Skolverket driver dessutom webbplatsen Tema Modersmål för att stödja och informera om modersmålsstöd, modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål. Samtliga nationella minoritetsspråk finns representerade på Tema Modersmål. Webbplatsen är i första hand avsedd som en resurs för dem som arbetar inom förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg och skola. Ett nytt uppdrag till Skolverket om Tema Modersmål ges i regleringsbrevet för 2009, enligt vilket Skolverket särskilt ska sträva efter att stödja de nationella minoritetsspråken inom arbetet med Tema Modersmål.

Regeringen har vidare givit Skolverket och Sameskolstyrelsen i uppdrag att stödja utveckling och produktion av läromedel för de nationella minoriteterna till vilket regeringen har avsatt totalt 11 miljoner kronor under 2008 och 2009.

För att förbättra tillgången på modersmåls lärare i de nationella minoritetsspråken beslutade regeringen den 17 april 2008 att ge tilläggsdirektiv till Utredningen om en ny lärarutbildning (U 2008:43).

I propositionen gör regeringen bl.a. bedömningen att utökade möjligheter att bedriva modersmålsundervisning på distans bör undersökas. Regeringen anser att möjligheterna att på frivillig väg införa distansundervisning som ett sätt att tillhandahålla undervisning i modersmål bör undersökas

ytterligare. Som underlag inför ett sådant beslut avser regeringen att uppdraga åt Skolverket att komplettera redovisningen med en analys och förslag avseende de statliga skolformerna, sameskolan och specialskolan.

Regeringen gör vidare i propositionen bedömningen att det är viktigt att det finns läromedel på de nationella minoritetsspråken. Regeringen menar också att tillgången på integrerad samisk undervisning bör utökas för att på så sätt stärka det samiska språkets fortlevnad. Regeringen anser att samiska barns möjligheter att tillägna sig bättre kunskaper i samiska kan förbättras omgående genom en satsning på integrerad samisk undervisning. Regeringen avser därför att avsätta ytterligare medel för detta ändamål.

Motionerna

I motion 2008/09:K7 yrkande 7 anförs att modersmålsundervisningen bör utformas i enlighet med Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter, vilken Sverige ratificerade 2000. Enligt ramkonventionen finns inte möjligheten att begränsa rätten till undervisning för nationella minoriteter med anledning av det enskilda barnets eller föräldrarnas tidigare kunskaper eller bruk av språket. Vänsterpartiet anser att Sverige bör leva upp till ramkonventionen och att det enskilda barnets rätt till minoritetsspråket inte ska vara beroende av föräldrarnas eller individens tidigare kunskaper i språket. Även Miljöpartiet de gröna anförs i motion 2008/09:K4 yrkande 4 att kravet på grundläggande kunskaper för att få undervisning i minoritetsspråk bör tas bort. I motionen hänvisas till utredningens förslag (Rätten till mitt språk, SOU 2005:40) där detta krav föreslås tas bort. I motionen anförs behovet av en vitalisering av minoritetsspråken.

Utskottets bedömning

För att stärka de nationella minoriteternas ställning i skolan har regeringen under 2008 infört nya regler för modersmålsundervisning i finska och jiddisch som trädde i kraft den 1 juli 2008. Ändringarna innebär att samma regler nu gäller för alla nationella minoritetsspråk. Modersmålsundervisning i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. En kommun är skyldig att anordna modersmålsundervisning om minst fem elever önskar undervisning i språket, men när de gäller de nationella minoritetsspråken finns nu inte någon begränsning av antalet elever för att undervisning ska tillhandahållas.

Reglerna om modersmålsundervisning finns i 2 kap. 9–14 §§ grundskoleförordningen. I 9 § anges att om en eller båda av elevens vårdnadshavare har ett annat språk än svenska som modersmål och språket utgör dagligt umgängesspråk för eleven, ska eleven få undervisning i detta språk som ett ämne, om eleven har grundläggande kunskaper i språket och eleven önskar få sådan undervisning. I andra stycket anges att modersmålsun-

dervisning i samiska, meänkieli, romani chib eller jiddisch ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Undantag görs dock ej för kravet om grundläggande kunskaper i språket.

Utskottet erinrar om de satsningar som regeringen vidtagit för att stärka modersmålsundervisningen i den svenska skolan och delar i övrigt regeringens bedömningar om undervisning i minoritetsspråk. Utskottet anser att motionsyrkandena bör avstyrkas.

Utvidgat förvaltningsområde för finska

Propositionen

Med finskt förvaltningsområde avses en kommun i Sverige där de finskspråkiga invånarna (sverigefinnarna) har vissa lagstadgade språkliga rättigheter.

Sverige fick den 1 april 2000 en lag om rätten att använda finska (muntligt och skriftligt) hos förvaltningsmyndigheter i fem kommuner: Haparanda, Kiruna, Gällivare, Pajala och Övertorneå (Lag om rätt att använda finska och meänkieli hos förvaltningsmyndigheter och domstolar SFS 1999:1176).

I propositionen föreslår regeringen att de finska förvaltningsområdena utvidgas ytterligare med 18 kommuner: Botkyrka, Eskilstuna, Hallstahammar, Haninge, Huddinge, Håbo, Köping, Sigtuna, Solna, Stockholm, Södertälje, Tierp, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarleby, Österåker och Östhammar.

De sverigefinnar som bor i ett finskt förvaltningsområde har uttrycklig rätt att använda sitt modersmål i offentliga sammanhang, bl.a. inför myndigheter och domstolar. Det föreskrivs särskilt att rätten att få använda det egna modersmålet inte är beroende av den enskilde individens kunskapsnivå i majoritetsspråket. Myndigheterna ska se till att det anställs personal med kunskaper i finska. Sverigefinnar som bor inom ett finskt förvaltningsområde har därtill rätt till att få såväl äldreomsorg som förskoleverksamhet på finska.

Regeringen föreslår bl.a. i propositionen att rätt till plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på finska, meänkieli respektive samiska även fortsättningsvis ska finnas, och för finska och samiska också inom de utvidgade förvaltningsområdena för dessa språk.

I propositionen skriver regeringen bl.a. att fler samiska och sverigefinska barn ges bättre möjligheter att tillägna sig sitt minoritetsspråk genom utvidgningen av förvaltningsområdena, eftersom utvidgningen innebär att rätten till förskoleverksamhet helt eller delvis på finska respektive samiska utökas. Med tanke på språkens fortlevnad utgör förskoleverksamhet ett värdefullt och – på kort sikt – kraftfullt verktyg i revitaliseringsarbetet. Regeringen understryker att förskoleverksamhet helt eller delvis på finska respektive samiska är särskilt viktigt i de fall barnen inte kan få

språket fullt ut hemifrån på grund av föräldrarnas bristande kunskaper i minoritetsspråket. Förskoleverksamhetens roll är därför särskilt viktig, eftersom grunden för additiv tvåspråkighet (dvs. inläring av ett andra språk som inte sker på bekostnad av det första språket) läggs under ett barns tidiga barndom och förutsättningarna försämras med barnets stigande ålder.

Genom att förvaltningsområdena för finska och samiska utvidgas till ett antal nya kommuner kommer fler barn att ges rätt till förskoleverksamhet helt eller delvis på finska respektive samiska och därmed ett medvetet stöd och stimulans för sin språkutveckling. Den nuvarande rätten till plats i förskoleverksamhet som bedrivs helt eller delvis på meänkieli inom förvaltningsområdet för meänkieli bör bestå.

Regeringen finner inte skäl att i detta skede gå vidare med att utvidga rätten till plats i förskoleverksamhet som bedrivs helt eller delvis på minoritetsspråk till hela landet.

Motionerna

I motion 2008/09:K7 yrkande 4 begär Vänsterpartiet att regeringen skyndsamt återkommer med ett kostnadsförslag för en utvidgning av förvaltningsområdet för det finska språket till att gälla även samtliga kommuner i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län.

Också Miljöpartiet framför i motion 2008/09:K4 yrkande 2 samma krav, nämligen att förvaltningsområdet för finska som minoritetsspråk utvidgas att gälla samtliga kommuner i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län.

Utskottets bedömning

Utskottet delar regeringens bedömning om vikten av minoritetsspråk i förskoleverksamheten och delar regeringens bedömning att förvaltningsområdet för finska bör utvidgas i enlighet med vad som föreslås i propositionen. Genom att förvaltningsområdena för finska och samiska utvidgas till ett antal nya kommuner kommer fler barn att ges rätt till förskoleverksamhet helt eller delvis på finska respektive samiska och därmed ett medvetet stöd och stimulans för sin språkutveckling. Utskottet finner inte skäl att tillstyrka motionsyrkandena.

Utvidgat förvaltningsområde för samiska

Propositionen

Förvaltningsområdet för samiska språket utvidgas enligt propositionens förslag till 13 nya kommuner: Arvidsjaur, Berg, Härjedalen, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen samt Östersund. Kommunerna Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk och Kiruna ingår sedan tidigare i förvaltningsområdet.

Enligt 8 § lagen (1999:1175) om rätt att använda samiska hos förvaltningsmyndigheter och domstolar ska en kommun som inom förvaltningsområdet erbjuder plats i förskoleverksamhet enligt 2 a kap. 1 och 7 §§ skollagen(1985:1100), ge barn vars vårdnadshavare begär det möjlighet till plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på samiska. Regeringen föreslår bl.a. i propositionen att rätt till plats i förskoleverksamhet där hela eller delar av verksamheten bedrivs på bl.a. samiska även fortsättningsvis ska finnas, också inom de utvidgade förvaltningsområdena för dessa språk.

Motionerna

Socialdemokraterna begär i motion 2008/09:K5 yrkande 3 att riksdagen beslutar att 7 § tredje stycket i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk får följande lydelse: Med förvaltningsområdet för samiska avses kommunerna Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Krokoms, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Åsele, Älvdalen och Östersund.

Vänsterpartiet begär i motion 2008/09:K7 yrkande 5 ett tillkännagivande om att regeringen skyndsamt bör återkomma med ett kostnadsförslag för en utvidgning av förvaltningsområdet för det samiska språket till att gälla även kommunerna Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Härjedalen, Krokoms, Lycksele, Malå, Piteå, Skellefteå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Vindeln, Åre, Åsele, Älvdalen, Älvsbyn och Östersund.

Även Miljöpartiet anför i motion 2008/09:K4 yrkande 3 att förvaltningsområdet för samiska som minoritetsspråk bör utvidgas till kommunerna Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Härjedalen, Krokoms, Lycksele, Malå, Piteå, Skellefteå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Vindeln, Åre, Åsele, Älvdalen, Älvsbyn och Östersund.

Utskottets bedömning

Utskottet delar regeringens bedömning om vikten av minoritetsspråk i förskoleverksamheten och delar regeringens bedömning att förvaltningsområdet för samiska bör utvidgas i enlighet med vad som föreslås i propositionen. Utskottet har också ovan understrukit att fler barn kommer att ges rätt till förskoleverksamhet helt eller delvis på finska respektive samiska genom att förvaltningsområdena för finska och samiska utvidgas till ett antal nya kommuner och därmed få ett medvetet stöd och stimulans för sin språkutveckling. Utskottet finner inte skäl att tillstyrka motionsyrkandena.

Stockholm den 23 april 2009

På utbildningsutskottets vägnar

Sofia Larsen

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sofia Larsen (c), Marie Granlund (s), Margareta Pålsson (m), Mats Gerdau (m), Betty Malmberg (m), Agneta Lundberg (s), Christer Nylander (fp), Louise Malmström (s), Lars Hjalmered (m), Peter Hultqvist (s), Gunilla Tjernberg (kd), Patrik Forslund (m), Rossana Dinamarca (v), Thomas Strand (s), Ulrika Carlsson i Skövde (c), Mats Pertoft (mp) och Caroline Helmersson-Olsson (s).

Avvikande meningar

1. Undervisning i minoritetsspråk (v)

Rossana Dinamarca (v) anför:

För att skapa en långsiktig och hållbar minoritetspolitik är språket en avgörande faktor. Den som förlorar sitt modersmål, också om det enbart gäller att läsa eller skriva det, tappar en viktig del av sin identitet som individ och som del av samhället.

Vänsterpartiet anser därför att en väsentlig fråga är att modersmålsundervisningen utformas i enlighet med Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (Framework Convention for the Protection of National Minorities, SÖ 2000:2), vilken Sverige ratificerade 2000. I dag ställs krav på grundläggande kunskaper i minoritetsspråket för att man ska få rätt till undervisning i språket i grundskolan.

Enligt ramkonventionen finns inte möjligheten att villkora rätten till undervisning för nationella minoriteter. I ramkonventionens artikel 14.1 anges "att parterna erkänner att den som tillhör en nationell minoritet har rätt att lära sig sitt minoritetsspråk". Staters möjligheter att ställa villkor i utbildningssammanhang anges i andra delen av artikeln, i 14.2. I artikel 14.2 anges att staterna ska säkerställa möjligheten till undervisning i eller på minoritetsspråket i områden som "av hävd eller i betydande antal bebos" av personer som tillhör nationella minoriteter.

Konventionen tillåter således en begränsning som baseras på att det ska finnas en tillräcklig koncentration av personer och att efterfrågan ska vara tillräckligt stor. Någon möjlighet till begränsning med anledning av det enskilda barnets eller föräldrarnas tidigare kunskaper eller bruk av språket nämns inte i ramkonventionen. Någon möjlighet att villkora rätten till undervisning i minoritetsspråket på grund av tidigare kunskaper finns inte heller i minoritetsspråkskonventionens bestämmelser. Även utredningen Rätten till mitt eget språk (SOU 2005:40) föreslår att detta krav tas bort.

Vänsterpartiet anser att Sverige bör leva upp till ramkonventionen och att det enskilda barnets rätt till minoritetsspråket inte ska vara beroende av föräldrarnas eller individens tidigare kunskaper i språket. Därför ska inte grundläggande kunskaper ställas som krav för rätten till undervisning i minoritetsspråket i grundskolan.

2. Undervisning i minoritetsspråk (mp)

Mats Pertoft (mp) anför:

I dag ställs krav på grundläggande kunskaper för att få undervisning i minoritetsspråk. Utredningen Rätten till mitt språk (SOU 2005:40) föreslår att detta krav tas bort. Väsentligt i detta sammanhang är behovet av en vitalisering av minoritetsspråken.

Miljöpartiet anser att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att kravet på grundläggande kunskaper i minoritetsspråken tas bort.

3. Utvidgat förvaltningsområde för finska (v)

Rossana Dinamarca (v) anför:

Det förstärkta skydd som finns inom de nuvarande förvaltningsområdena ger enskilda rätten att använda finska, meänkieli och samiska i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar. Lagstiftningen innebär även att enskilda har rätt till förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på dessa språk.

Europarådet har riktat kritik mot Sveriges genomförande av dessa åtaganden, dels för att enskilda inte har kunnat utnyttja dessa rättigheter fullt ut, dels för att dessa rättigheter gäller i ett begränsat geografiskt område.

Vänsterpartiet anser att Sverige bör ta till sig den kritik som Europarådet har riktat gentemot Sverige i dessa avseenden. Vänsterpartiet anser också att Sverige bör sträva efter att på sikt ta bort strukturen med förvaltningsområden och i stället utvidga rätten att använda finska, meänkieli och samiska i kontakter med förvaltningsmyndigheter och domstolar över hela landet. Det är ett tydligt steg för att ge ökat skydd för språken och bidra till att främja bevarandet av dessa språk. Då höjs även statusen på dessa nationella minoritetsspråk, vilket skulle kunna vara en tydlig markering gentemot hur enskilda har behandlats i ett historiskt perspektiv vid användande av dessa språk. Vänsterpartiet anser därför att regeringen bör återkomma med en långsiktig planering och ett förslag på hur kostnaderna för en sådan förvaltningsområdesutvidgning ska kunna täckas. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Regeringen föreslår i propositionen en utvidgning av förvaltningsområdena för de finska och samiska språken. Det är förslag som Vänsterpartiet tycker går i rätt riktning. Europarådet har pekat på behovet av att utvidga omfattningen av gällande minoritetsspråkslagstiftning när det gäller just de finska och samiska språken. Europarådet har rekommenderat Sverige att införa en lagstiftning som fullt ut skyddar rätten att använda minoritetsspråk i kontakter med myndigheter i områden där språken talas av hävd eller av ett större antal personer. Av den anledningen efterfrågar Europarådet en utvidgning av förvaltningsområdena för finska och samiska.

Vänsterpartiet anser att Europarådets rekommendationer i dessa avseenden bör följas. Vänsterpartiet anser därför att förslagen i utredningen Rätten till mitt eget språk (SOU 2005:40) bör följas och förvaltningsområdet för det finska språket bör utvidgas till att omfatta samtliga kommuner i Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Västmanlands län, sammanlagt 53 kommuner, förutom de kommuner som redan omfattas, dvs. Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala och Övertorneå. Följaktligen bör regeringen skyndsamt återkomma med ett förslag på hur kostnaderna för en sådan utvidgning av förvaltningsområdet för det finska språket ska täckas.

4. Utvidgat förvaltningsområde för finska (mp)

Mats Pertoft (mp) anför:

Regeringen frångår utredningens förslag att utvidga finska språkets (med status som minoritetsspråk) förvaltningsområde att gälla hela Mälardalsregionen. Regeringen yrkar att endast de kommuner som för tillfället ställt sig positiva till att ingå i förvaltningsområdet ska göra detta.

Miljöpartiet anser att det är beklämmande att tillfälliga politiska majoriteter i kommunerna i Mälardalsregionen ska ha rätt att bestämma över huruvida en grundläggande mänsklig rättighet respekteras. Rätten till minoritetsspråk ska gälla i de områden som är högaktuella med anledning av den andel finlandssvenskar som är bosatta där.

Miljöpartiet anser att Sverige bör utöka det område där finska språket har status som nationellt minoritetsspråk till att omfatta alla kommuner i Södermanlands, Västmanlands, Upplands och Stockholms län, i enlighet med det förslag som lades fram i den statliga utredningen Rätten till mitt språk (SOU 2005:40). Med stärkta språkliga rättigheter följer också att språket och kulturen får en högre status.

5. Utvidgat förvaltningsområde för samiska (s)

Marie Granlund (s), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Peter Hultqvist (s), Thomas Strand (s) och Caroline Helmersson-Olsson (s) anför:

Regeringen föreslår en utvidgning av förvaltningsområdet för samiska. Detta är i grunden bra, då det finns ett flertal samer som i dag bor utanför det nuvarande förvaltningsområdet och därmed inte får möjligheten att fullt ut använda sig av samiskan i kontakter med myndigheter. Vikten av att bevara det sydsamiska språket kan inte nog betonas i sammanhanget, och förvaltningsområdet bör därför omfatta alla de kommuner som ligger inom det sydsamiska området. En del kommuner med stor sydsamisk befolkning lämnas dock utanför förvaltningsområdet i propositionen. Regeringens skäl för detta är att de inte aktivt sagt sig vara beredda att ingå i det. Några inlandskommuner har dock under remissbehandlingen valt att inte yttra sig i frågan. Dessa kommuner bör definitivt redan nu kunna bli en del av förvaltningsområdet för samiska, vilket vi föreslår att riksdagen beslutar.

6. Utvidgat förvaltningsområde för samiska (v)

Rossana Dinamarca (v) anför:

Vänsterpartiet anser i fråga om utvidgningen av förvaltningsområdet för det samiska språket att förslagen i utredningen Rätten till mitt eget språk (SOU 2005:40) bör följas. I enlighet med det bör förvaltningsområdet för det samiska språket utvidgas med kommunerna Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Härjedalen, Krokom, Lycksele, Malå, Piteå, Skellefteå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Vindeln, Åre, Åsele, Älvdalen, Älvsbyn

och Östersund, förutom de kommuner som redan omfattas, dvs. Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk och Kiruna. Följaktligen bör regeringen skyndsamt återkomma med ett förslag på hur kostnaderna för en sådan utvidgning av förvaltningsområdet för det samiska språket ska täckas.

7. Utvidgat förvaltningsområde för samiska (mp)

Mats Pertoft (mp) anför:

Med stärkta språkliga rättigheter följer också att språket och kulturen får en högre status. Därför föreslogs i utredningen Rätten till mitt språk (SOU 2005:40) en utvidgning av förvaltningsområdet för samiska som minoritetsspråk till att också gälla kommunerna Arvidsjaur, Berg, Dorotea, Härjedalen, Krokom, Lycksele, Malå, Piteå, Skellefteå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Vindeln, Åre, Åsele, Älvdalen, Älvsbyn och Östersund. Regeringen har i stället föreslagit en begränsad utvidgning som inte omfattar Dorotea, Krokom, Piteå, Skellefteå, Vindeln, Åsele och Älvsbyn. Miljöpartiet anser att riksdagen bör stödja det förslag utredningen har lagt fram i detta avseende.